

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΕΙΟΝΟΜΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ &
ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

Σύνδεση, Ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική
Κοινότητα/ Ευρωπαϊκή Ένωση:
αναδιφώντας αρχειακές πηγές.

Ηλέκτρα Καλλιγέρου
Επιβλέπουσα καθηγήτρια: κ. Μαριέττα Μινώτου

Κέρκυρα, 2021

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	
ΟΙ ΠΗΓΕΣ ΩΣ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ ΣΤΟΡΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	6
1.1 Ιστορικές πηγές.....	6
Ορισμοί και κατηγορίες	6
Οι πηγές ως εργαλείο έρευνας.....	6
1.2 Αρχεία	7
Γενικά για τα αρχεία	7
Σύνδεση ιστορικών αρχείων με την ιστορική έρευνα.....	9
Οι υπηρεσίες πληροφόρησης εν καιρώ πανδημίας.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	
2.1 Η ΕΥΡΩΠΗ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΤΑΧΤΕΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΝΟΠΙΟΙΗΣΗ.....	11
2.1.1 Η μεταπολεμική περίοδος.....	11
Το παγκόσμιο πλαίσιο	11
Η Ευρώπη μετά τον πόλεμο και το σχέδιο οικονομικής ανόρθωσης.....	13
Η ιδέα της ευρωπαϊκής ενοποίησης	14
2.1.2 Τα πρώτα βήματα προς την Ευρωπαϊκή Ενοποίηση	16
2.1.3 Η ουσιαστική ολοκλήρωση ΕΟΚ – ΕΖΕΣ.....	18
2.2 Η ΣΤΑΔΙΑΚΗ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΟΝ ΚΟΡΜΟ ΤΗΣ ΕΝΩΜΕΝΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	20
2.2.1 Η Ελλάδα μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.....	20
Η πολιτική και οικονομική κατάσταση της χώρας από το 1944 έως το 1955	20
Η συμμετοχή της Ελλάδας στα πρώτα βήματα της Ευρωπαϊκής ενοποίησης.....	21
2.2.2 Οι διπλωματικές προσπάθειες που κατέληξαν στη Συμφωνία Σύνδεσης	21
Διαπραγματεύσεις για τη Σύνδεση	21
Η Σύνδεση.....	22
2.2.3 Από το πάγωμα της Συμφωνίας ως την πλήρη ένταξή της	23
Η πολιτική και οικονομική κατάσταση της Ελλάδας μετά τη Σύνδεση.....	23
Οι σχέσεις ΕΟΚ Ελλάδας τα χρόνια της στρατιωτικής δικτατορίας	24
Η πλήρης ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	
Αρχειακές πηγές στην Ελλάδα: περίπτωση μελέτης Ίδρυμα «Κωνσταντίνος Γ. Καραμανλής».....	26
3.1 Χαρτογράφηση αρχειακών πηγών: συνοπτική αναφορά	26

3.2 Περίπτωση μελέτης: Ίδρυμα Κωνσταντίνος Γ. Καραμανλής.....	29
Ιστορικό δημιουργίας.....	29
Ιστορικό Αρχείο Ιδρύματος	29
Δωδεκάτομο Αρχείου Κ. Καραμανλή	30
Παράρτημα.....	32
 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	 38
 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	 40

Πρόλογος

Ολοκληρώνοντας ένα γόνιμο στάδιο σπουδών στο Τμήμα Αρχειονομίας Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας του Ιονίου Πανεπιστημίου και αποκτώντας ένα πλούσιο υπόβαθρο γνώσεων και εμπειριών στα αντικείμενα που θεραπεύει, η πρόκληση της σύνθεσης της πτυχιακής εργασίας αποτέλεσε για μένα μια κρίσιμη επιλογή.

Μέσω του μαθήματος «*Θεσμοί Διοίκησης και Παραγωγή Αρχείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης*», το οποίο διδάσκει η καθηγήτρια κα Μαριέττα Μινώτου, ήρθα για πρώτη φορά σε επαφή με το ζήτημα της ευρωπαϊκής ενοποίησης, ως ιστορικό γεγονός, αλλά και ως ένα θέμα με μεγάλο αρχειακό ενδιαφέρον. Βασικός στόχος, της παρούσας πτυχιακής εργασίας, είναι η ιστορική προσέγγιση της μεταπολεμικής Ελλάδας μέσα στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών και διεθνών συνθηκών, με έμφαση στην σταδιακή ενσωμάτωση της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Επιλέχθηκε να παρουσιαστεί, ως περίπτωση μελέτης, το Ίδρυμα «Κωνσταντίνος Γ. Καραμανλής» και να αναδειχθεί το σημαντικό αρχειακό υλικό, που απόκειται σε αυτό. Ο Κ. Καραμανλής, ως πρωθυπουργός της χώρας, σχεδίασε και υλοποίησε την ευρωπαϊκή πολιτική της, που κατέληξε στην Συμφωνία Σύνδεσης της Ελλάδας με την ΕΟΚ το 1961 και μεταγενέστερα στην υπογραφή της πράξης προσχώρησης της Ελλάδας στην ΕΟΚ το 1979, που οδήγησε την Ελλάδα στην πλήρη ένταξη στην ΕΟΚ, ως δέκατο μέλος το 1981. Έμφαση δόθηκε στο αρχειακό υλικό, που εκδόθηκε με την επιμέλεια του ακαδημαϊκού καθηγητή, Κωνσταντίνου Σβολόπουλου, σε 12 τόμους, ενέργεια που υπογραμμίζει την διάχυση της ιστορικής γνώσης όχι μόνο στην επιστημονική κοινότητα, αλλά και στην ευρύτερη κοινωνία.

Οι συνθήκες της πανδημίας επηρέασαν τον αρχικό προγραμματισμό και την έρευνα. Η πρόσβαση στις αρχειακές υπηρεσίες και βιβλιοθήκες, καθώς και η επιτόπια έρευνα και συλλογή στοιχείων έγινε αδύνατη. Αναγκαστικά αξιοποιήθηκε, κυρίως, το υλικό που είναι διαθέσιμο μέσω διαδικτύου.

Τέλος, θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου σε όλους τους καθηγητές μου, που με εφοδίασαν με τις γνώσεις και την μεθοδολογία, προκειμένου να συνθέσω την πτυχιακή μου εργασία. Ιδιαίτερες ευχαριστίες εκφράζω στην καθηγήτριά μου κα Μαριέττα Μινώτου, η οποία από το πρώτο το στάδιο της συνεργασίας μας και την επιλογή του θέματος για την σύνθεση της πτυχιακής εργασίας, με καθοδήγησε και με ενέπνευσε.

Εισαγωγή

Η παρούσα πτυχιακή εργασία φέρει τον τίτλο *«Σύνδεση, Ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα / Ευρωπαϊκή Ένωση: αναδιφώντας αρχειακές πηγές της Ελλάδας»*. Μέσα από τον τίτλο, παρουσιάζονται οι δυο βασικοί άξονες της εργασίας. Ο πρώτος, είναι η ιστορική τεκμηρίωση των γεγονότων, που οδήγησαν στην ευρωπαϊκή ενοποίηση, αλλά και στην συμμετοχή της Ελλάδας σε αυτή. Ο δεύτερος, η σύντομη περιγραφή κάποιων ελληνικών αρχείων, που σχετίζονται με την Σύνδεση / Ένταξη της Ελλάδας στον κορμό της ενωμένης Ευρώπης, εστιάζοντας στο Ίδρυμα «Κωνσταντίνος Γ. Καραμανλής».

Ρόλος του πρώτου κεφαλαίου, είναι να οδηγήσει τον αναγνώστη στην διαδικασία, μέσα από την οποία οι αρχειακές πηγές προάγουν την ιστορική έρευνα. Ξεκινάει παρουσιάζοντας, τι είναι οι ιστορικές και γραπτές πηγές. Έπειτα, εστιάζει σε ένα κομμάτι των γραπτών πηγών, τα αρχεία και το πως συνδέονται με την ιστορική έρευνα. Κλείνοντας, γίνεται μια αναφορά στις συνθήκες της πανδημίας και στο πως επηρέασε τη λειτουργία των Αρχείων, αλλά και των υπόλοιπων υπηρεσιών πληροφόρησης (βιβλιοθήκες και μουσεία).

Ακολουθεί, το δεύτερο κεφάλαιο, το οποίο χωρίζεται σε δύο μέρη. Η περίοδος που θα απασχολήσει το πρώτο μέρος του δεύτερου κεφαλαίου, ξεκινά με τα γεγονότα μετά το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και καταλήγει στην υπογραφή της Συνθήκης της Ρώμης, 25 Μαρτίου 1957 (σε ισχύ τέθηκε 1 Ιανουαρίου 1958). Το κεφάλαιο, δηλαδή, πραγματεύεται την ιστορική πορεία της ευρωπαϊκής ενοποίησης σε παγκόσμιο και ευρωπαϊκό επίπεδο. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, βέβαια, για να φτάσει στην μορφή που βρίσκεται σήμερα ακολούθησε μια πορεία συνεχών αλλαγών, με τις οποίες δεν ασχολείται η εργασία αυτή.

Την πορεία συμμετοχής της Ελλάδας στο εγχείρημα της ευρωπαϊκής ενοποίησης εξετάζει το δεύτερο μέρος του δεύτερου κεφαλαίου. Ο δρόμος προς την ένταξη ήταν γεμάτος εμπόδια. Ξεκινάει ουσιαστικά το 1955, με την πρώτη προσπάθεια συμμετοχής στην νεοσύστατη ακόμα ΕΟΚ, η οποία έχει θετική έκβαση και το 1961, στην Αθήνα, υπογράφεται η Συμφωνία Σύνδεσης. Συνεχίζει με το πάγωμα της Συμφωνίας κατά την επταετία της στρατιωτικής δικτατορίας, την επιστροφή του Κ. Καραμανλή και την αποκατάσταση της δημοκρατίας και καταλήγει στην πλήρη ένταξη της χώρας στην ΕΟΚ το 1981. Όπως το πρώτο έτσι και το δεύτερο μέρος του δεύτερου κεφαλαίου, φτάνει έως και την πλήρη ένταξη και δεν εξετάζει τις αλλαγές που έγιναν στη συνέχεια.

Το τρίτο και τελευταίο κεφάλαιο, έχει ως σκοπό την σύντομη παρουσίαση κάποιων αρχειακών πηγών, που σχετίζονται με την Ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ. Στην αρχή του κεφαλαίου παρουσιάζονται τρεις δημόσιες αρχειακές πηγές και στη συνέχεια τρεις ιδιωτικές. Τέλος, αντικείμενο μελέτης γίνεται το Ίδρυμα «Κωνσταντίνος Γ. Καραμανλής» και η έκδοση των δώδεκα τόμων, αποτέλεσμα της επεξεργασίας των αρχειακών πηγών του Ιδρύματος.

Σημαντικός παράγοντας, που επηρέασε τη διεξαγωγή της πτυχιακής εργασίας ήταν η πανδημία. Λόγω αυτής, έγινε μετατροπή του αρχικού προγραμματισμού της εργασίας, ώστε να συμβαδίσει με την κατάσταση που επικρατούσε, δηλαδή με τον περιορισμό πρόσβασης, στις αρχειακές υπηρεσίες, αλλά και στις βιβλιοθήκες. Το διαδίκτυο ήταν ένα μέσο ηλεκτρονικής επίσκεψης των αρχειακών πηγών, αλλά δεν μπορούσε να καλύψει την επιτόπια έρευνα στις αρχειακές υπηρεσίες. Επίσης, η αδυναμία πρόσβασης στις βιβλιοθήκες, επηρέασε το εύρος της βιβλιογραφίας που χρησιμοποιήθηκε.

ΟΙ ΠΗΓΕΣ ΩΣ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

1.1 Ιστορικές πηγές

Ορισμοί και κατηγορίες

Η ιστορία είναι η επιστήμη, που ασχολείται με την γνώση του παρελθόντος, τη διαπίστωση και κατανόηση των γεγονότων. Ο όρος δηλώνει ακόμη την ιστορική πραγματικότητα, τα ίδια δηλαδή τα ιστορικά γεγονότα. Πώς όμως αποκτιέται η γνώση για το παρελθόν;

Η γνώση του παρελθόντος προέρχεται μέσα από τις πηγές. Πηγές είναι «το σύνολο των ιχνών που έχουν αφήσει οι φορείς της δράσης στο παρελθόν και πάνω στα οποία ο ερευνητής στηρίζει τη δουλειά του».¹ Πηγές, για παράδειγμα, μπορεί να είναι έγγραφα, κείμενα, επιγραφές, αλλά και ιδέες, νοοτροπίες, συνήθειες κ.λπ.

Για την καλύτερη και πιο σωστή προσέγγιση τους, οι πηγές ταξινομούνται, αρχικά, βάση μορφής. Υπάρχουν, λοιπόν, οι γραπτές πηγές (επίσημα κρατικά έγγραφα, ανεπίσημα και ιδιωτικά έγγραφα, γραπτές μνημονικές πηγές, λογοτεχνικά κείμενα κ.ά.) και οι μη γραπτές ή παραστατικές πηγές (οπτικές πηγές, ακουστικές – ηχητικές πηγές, ιστορικοί τόποι κ.ά.).

Οι γραπτές πηγές, δέχονται μια επιπλέον κατηγοριοποίηση. Ανάλογα με το πότε γράφτηκαν, χωρίζονται σε πρωτογενείς και δευτερογενείς. Οι πρωτογενείς πηγές μπορούν να είναι πρωτότυπα δημοσιεύματα, που περιγράφουν γεγονότα, ή αναφέρουν τα αποτελέσματα μιας έρευνας. Αποτελούνται από αναλλοίωτες πληροφορίες, οι οποίες δεν έχουν επεξεργαστεί ή αξιολογηθεί. Τα βιβλία, τα περιοδικά, οι εφημερίδες, οι αυτοβιογραφίες, τα απομνημονεύματα, τα ημερολόγια, τα επιστημονικά περιοδικά, το αρχειακό υλικό, τα χειρόγραφα, τα κυβερνητικά έγγραφα, οι φωτογραφίες, οι πίνακες ζωγραφικής, οι ταινίες, τα ντοκιμαντέρ, οι ηχογραφήσεις, οι έρευνες, οι ψηφοφορίες, τα στατιστικά και τα μνημεία είναι κάποιες βασικές πρωτογενείς πηγές. Με τη σειρά τους οι πρωτογενείς πηγές διαχωρίζονται σε άμεσες και έμμεσες. Στις πρώτες εντάσσονται όλες οι πληροφορίες που καταγράφηκαν στο παρελθόν, για να υπηρετήσουν συγκεκριμένους πρακτικούς στόχους, ενώ στις δεύτερες όλα όσα «αποβλέπουν να δώσουν ειδήσεις» για την εποχή. Οι δευτερογενείς, από την άλλη, είναι οι πρωτογενείς πηγές, οι οποίες έχουν δεχθεί κάποια επεξεργασία. Μπορεί να είναι ανάλυση, κριτική ή και επαναδιατύπωση των πρωτογενών πηγών. Μεταξύ των δευτερογενών πηγών συγκαταλέγονται οι γενικές εγκυκλοπαίδειες, οι ειδικές εγκυκλοπαίδειες, οι βιογραφίες, τα θεματικά λεξικά και τα εγχειρίδια.

Πέρα από τις γραπτές υπάρχουν και οι μη γραπτές πηγές. Για τους ιστορικούς μη γραπτή πηγή μπορεί να θεωρηθεί κάθε αρχαιολογικό εύρημα. Παραδείγματα, μη γραπτής πηγής, μπορεί να είναι ένα άγαλμα, τα ερείπια και ο αρχιτεκτονικός ρυθμός μίας πόλης. Τέλος, στην κατηγορία των μη γραπτών πηγών εντάσσονται οι οπτικοακουστικές - ηχητικές πηγές και οι προφορικές μαρτυρίες. Άλλες κατηγορίες πηγών, διακρίνονται με βάση τον συγγραφέα σε επίσημες και ανεπίσημες πηγές και ανάλογα το βαθμό γνωστοποίησης στην εποχή τους σε δημοσιευμένες και αδημοσίευτες.

Μέσω των κατηγοριών, αναφέρθηκαν και κάποιες από τις πηγές, που ο ιστορικός χρησιμοποιεί στην έρευνα, οι οποίες είναι απολύτως απαραίτητες. Οι πηγές προσφέρουν πληθώρα πληροφοριών ή στοιχείων, που μπορούν να φωτίσουν πλευρές του παρελθόντος.

¹ Βόγλη, Ε. Κ., *Τι πρέπει να γνωρίζει ο ιστορικός για την επιστήμη του και το επάγγελμά του*; Εκδόσεις Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα, 2015, σελ. 44. (Offenstadt, Dufaud & Mazurel, 2007: 162-163)

Δίνεται δηλαδή η ευκαιρία στον ερευνητή να κατανοήσει, κάθε φορά σε διαφορετικό βαθμό, κάποιες φορές με μεγαλύτερη ακρίβεια και άλλες με μικρότερη, πολλές πτυχές του παρελθόντος, κοντινού ή μακρινού.

Οι πηγές ως εργαλείο έρευνας

Με τον διαχωρισμό των πηγών σε κατηγορίες το έργο του ερευνητή γίνεται πολύ πιο εύκολο. Από εκεί και έπειτα ξεκινά μια διαδικασία κριτικής για τις γραπτές πηγές, με πρώτο βήμα τη γλωσσική κατανόηση και έπειτα την ένταξη της σε ένα ευρύτερο χρονικό πλαίσιο. Πολλές φορές απαραίτητη είναι η βοήθεια άλλων επιστημονικών κλάδων, όπως για παράδειγμα ο παπυρολόγος και ο αρχειονόμος. Πολύ σημαντικός για την ανάλυση της πηγής είναι και ο έλεγχος της αξιοπιστίας της.²

Έτσι, οι πηγές αποκτούν άλλη αξία μέσω της ανάλυσης και της κριτικής τους επεξεργασίας. Μια επιγραφή, ένας πάπυρος γίνονται ένας ολόκληρος κόσμος, έτοιμος για κάποιον ερευνητή να τον ανακαλύψει. Οι πληροφορίες που κρύβουν ποικίλουν και το υλικό που θα βγει από την μελέτη τους σχετίζεται άμεσα από το ενδιαφέρον του ερευνητή. Πάντοτε, όμως, οι πηγές δίνουν μια πλευρά της αλήθειας, η οποία εξαρτάται από πολλά πράγματα, όπως για παράδειγμα, η φυσική κατάσταση των πηγών, που μπορεί να έχει αλλοιωθεί με αποτέλεσμα να γίνεται πιο δύσκολη η διαδικασία της μελέτης τους.

1.2 Αρχεία

«Η Αρχειονομία είναι η επιστήμη που ασχολείται με τη μελέτη της γένεσης, της παραγωγής και του σχηματισμού των αρχείων την αποκατάσταση των αρχείων ως οργανικών συνόλων, τη δημιουργία προϋποθέσεων πρόσβασης των αρχείων με σκοπό την έρευνα, τους κανόνες που διέπουν τη λειτουργία των αρχείων, τη νομική ρύθμιση της διαχείρισης των αρχείων».

«Ο Αρχειονόμος ασκεί δραστηριότητα, παρεμβαίνει, εκτελεί, προάγει, προβάλλει εργασία στο «η διά των εγγράφων απόδειξις»».³

Γενικά για τα αρχεία

Μέρος των πηγών θεωρείται και το αρχειακό υλικό. Μπορεί να είναι επίσημο (π.χ. έγγραφα δημόσιας υπηρεσίας) και ανεπίσημο (π.χ. ημερολόγιο), καθώς και δημοσιευμένο (π.χ. εφημερίδες) και αδημοσίευτο (π.χ. προσωπική αλληλογραφία). Επίσης, ως προς τη μορφή τους, τα αρχεία ανήκουν στην κατηγορία των γραπτών πηγών (π.χ. έγγραφα), αλλά και των παραστατικών (π.χ. οπτικοακουστικά αρχεία). Τί είναι όμως ένα αρχείο; Και πώς ένα αρχείο γίνεται στοιχείο της ιστορικής έρευνας;

«Αρχείο ορίζεται το ενιαίο ακέραιο οργανικό σύνολο των αυθόρμητα συσσωρευόμενων και συναθροιζόμενων εγγράφων πράξεων, εγγράφων, μαρτυριών και τεκμηρίων ανεξαρτήτως βαρύτητας και συνεπειών και αδιακρίτως χρονολογίας, σχήματος και ύλης (ως υποστρώματος εγγραφής), διά των οποίων αναπτύχθηκε ή/και αναπτύσσεται και εκτυλίσσεται η πρακτική δραστηριότητα δημοσίου ή ιδιωτικού οργανισμού, νομικού ή φυσικού προσώπου».⁴ Επίσης, ένας ακόμη ορισμός είναι ο εξής: *«αρχείο είναι το σύνολο των πρωτογενών τεκμηρίων ανεξαρτήτως χρονολογίας, μορφής και ύλης το οποίο έχει παράγει, παραλάβει και συγκεντρώσει ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο στο πλαίσιο των*

² Βόγλη, Ε. Κ., ό.π., σελ. 44.

³ Κολυβά, Μ., *Εγχειρίδιο αρχειονομίας*. Θεωρητικές προσεγγίσεις. Οργάνωση και σκοποί. Σύγχρονες προκλήσεις, Εκδόσεις Πατάκη, 2016.

⁴ Κολυβά, Μ., ό.π., σελ. 99.

δραστηριοτήτων του».⁵ Αρχείο ορίζεται επίσης ο φυσικός χώρος στον οποίο στεγάζεται το αρχειακό υλικό, αλλά και το αρμόδιο διοικητικό όργανο (αρχειακή υπηρεσία).

Αρχικά, συγκρίνοντας, τους δυο αυτούς ορισμούς, γίνεται εμφανές ότι και οι δύο περιγράφουν με παρόμοιο τρόπο την ίδια ουσία πραγμάτων. Ο πρώτος ορισμός, ξεκινά με τη φράση «ενιαίο ακέραιο οργανικό σύνολο». *Οργανικό*, χαρακτηρίζεται, το σύνολο της πληροφορίας που έχει «παραχθεί ή παραλειφθεί στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του φυσικού προσώπου (ιδιώτη), ή του νομικού προσώπου (οργανισμού, επιχείρησης, υπηρεσίας)». Η επόμενη φράση, «αυθόρμητα συσσωρευμένων και συναθροιζόμενων», λειτουργεί συμπληρωματικά στην προηγούμενη. Μέσω αυτής γίνεται αναφορά στο ότι τα αρχεία «προκύπτουν φυσικά και αυτόματα, καθώς αποτελούν το μέσο για να πραγματοποιηθεί κάποια δραστηριότητα».⁶

Στη συνέχεια, στον πρώτο ορισμό και πάλι, οι έννοιες του *εγγράφου* και της *έγγραφης πράξης* αποτυπώνονται στο βιβλίο της κας Κολυβά ως «η δήλωση βούλησης οργάνου κοινότητας ή ιδιώτη -ανεξάρτητα από την ιδιότητα και το όνομα του δηλούντος και από τις συνέπειες ή τη βαρύτητα της δήλωσης- η οποία έχει εγγραφεί, αποτυπωθεί και δημοσιοποιηθεί κατά τρόπο αδιαμφισβήτητο, μέσω των οικείων αρμόδιων φορέων, κατά την προβλεπόμενη διαδικασία και τυπολογία». Το έγγραφο και η έγγραφη πράξη, συντάσσονται έτσι ώστε να έχουν κύρος. Δηλαδή, η διαδικασία την οποία το εκάστοτε άτομο ή φορέας θα ακολουθήσει για την έκδοσή τους θα πρέπει να πληροί κάποιες προϋποθέσεις, όπως το να υπάρχει υπογραφή και σφραγίδα, καθώς και δήλωση του χρόνου και του τόπου σύνταξης τους. Έπειτα, το αδιαμφισβήτητο έχει να κάνει και με τον φορέα ή τον ιδιώτη, που θα κάνει την δήλωση βούλησης (έγγραφο ή έγγραφη πράξη), ο οποίος πρέπει να είναι «αρμόδιος φορέας», δηλαδή, να σχετίζεται άμεσα με το παραγόμενο έγγραφο. Τέλος, τα έγγραφα και οι έγγραφες πράξεις παράγονται λόγω πρακτικών αναγκών στα πλαίσια του κοινωνικού πλαισίου.⁷

Ένας ακόμη όρος, βάση ορισμού, είναι η *μαρτυρία*. «Μαρτυρία ορίζεται, συνήθως, γραπτό κείμενο το οποίο δηλώνει την αντίληψη προσώπου για ορισμένο συμβάν και γεγονός· στο απώτερο κυρίως παρελθόν, σε πολλές περιπτώσεις, πρόκειται και για γραπτό κείμενο μνημειακής φύσεως και μορφής». Υπάρχει και η προφορική μαρτυρία, πέραν της γραπτής, η οποία είναι πιθανό να είναι αλλοιωμένη στο πέρασμα του χρόνου. Η μαρτυρία δεν έχει την αυστηρή μορφή του εγγράφου, γι' αυτό και δεν θεωρείται η κατηγορία αρχειακού υλικού, που συνάδει με τον όρο «διά των εγγράφων απόδειξης».⁸

Επόμενος όρος, ο οποίος συναντάται και στους δύο ορισμούς των αρχείων, είναι αυτός του *τεκμηρίου*. «Τεκμήριο ορίζεται η συναγωγή συμπεράσματος από γνωστά και βέβαια στοιχεία ή από επεξεργασία τέτοιων στοιχείων».⁹ Ο ορισμός αυτός σχετίζεται με την γενική έννοια του τεκμηρίου. «Στα αρχεία μπορούμε να ορίσουμε ως τεκμήριο τη μικρότερη διακριτή μονάδα αρχειακού υλικού. Το σύνολο καταγεγραμμένης πληροφορίας, αδιαίρετο φυσικά και διανοητικά, το οποίο έχει παραχθεί σε ορισμένο τόπο και χρόνο και σχετίζεται με συγκεκριμένη δραστηριότητα». Τα τεκμήρια, όπως τα έγγραφα, οι έγγραφες πράξεις και οι μαρτυρίες, προέρχονται από την δραστηριότητα είτε ιδιωτών (π.χ. διαβατήρια, αποδείξεις) είτε νομικών προσώπων κάθε είδους (π.χ. λογαριασμοί, πελατολόγιο).¹⁰

⁵ Γιαννακόπουλος, Γ., Μπουντούρη, Β., *Εισαγωγή στην Αρχειονομία*. Εκδόσεις Ελληνικά Ακαδημαϊκά Συγγράμματα και Βοηθήματα, 2015, σελ. 6.

⁶ Γιαννακόπουλος, Γ., Μπουντούρη, Β., ό.π., σελ. 6.

⁷ Κολυβά, Μ., ό.π., σελ. 47-48.

⁸ Κολυβά, Μ., ό.π., σελ. 50-51.

⁹ Κολυβά, Μ., ό.π., σελ. 51.

¹⁰ Γιαννακόπουλος, Γ., Μπουντούρη, Β., ό.π., σελ. 8 (ο ορισμός προέρχεται από Μπάγιας 1998, σ. 59-60).

Μετά την διευκρίνιση των όρων που συνιστούν ένα αρχείο αναφέρονται δύο χαρακτηριστικά των προσαρτώμενων τεκμηρίων, «ανεξαρτήτως βαρύτητας και συνεπειών». Δηλαδή, η σημαντικότητα των τεκμηρίων, δεν συνάδει με το αν τα τεκμήρια αυτά θα θεωρηθούν αρχειακό υλικό. Για παράδειγμα, αρχείο μπορεί να είναι ένα προσωπικό ημερολόγιο αλλά και ένα νομοσχέδιο. Έπειτα, ένα κοινό των δύο ορισμών είναι η διευκρίνιση «αδιακρίτως χρονολογίας, μορφής/ σχήματος και ύλης» η οποία αναφέρεται στο περιεχόμενο των αρχείων. Στα αρχεία ύλη θεωρείται το υπόστρωμα. Το υπόστρωμά τους μπορεί να είναι σε φυσική ή αναλογική μορφή. Τα έγγραφα, οι μαρτυρίες και τα τεκμήρια, δηλαδή, μπορεί να είναι καταχωρημένα σε ένα αρχείο σε χαρτώα μορφή, αλλά και σε ηλεκτρονική (π.χ. e-mail).¹¹

Τέλος, με το «αναπτύχθηκε ή/και αναπτύσσεται», του πρώτου ορισμού γίνεται αναφορά στα στάδια ζωής των αρχείων, τα οποία είναι τρία. Αρχικά, τα ενεργά αρχεία, τα οποία χρησιμοποιούνται από τον εκάστοτε φορέα σε τακτική βάση και έχουν άμεση χρησιμότητα για την υπηρεσία. Φυλάσσονται στα γραφεία των υπηρεσιών με σκοπό την άμεση πρόσβασή τους από το προσωπικό. Έπειτα, τα ημιενεργά αρχεία τα οποία είναι αυτά, που δεν χρησιμοποιούνται πλέον σε καθημερινή βάση και διατηρούνται σε πιο απομονωμένους χώρους της υπηρεσίας. Τέλος, τα ανενεργά αρχεία, τα οποία έχουν διαχωριστεί και είτε έχουν καταχωρηθεί ως ιστορικά αρχεία, είτε έχουν καταστραφεί. Ο χώρος στον οποίο φυλάσσονται είναι ο φορέας προέλευσης, ή ο φορέας παραγωγής.^{12 13}

Σύνδεση ιστορικών αρχείων με την ιστορική έρευνα

Ο παραπάνω ορισμός, καθώς και η ανάλυση του, δίνουν μια γενική ιδέα του τι είναι ένα αρχείο, από τι αποτελείται και ποιες είναι κάποιες από τις κατηγορίες, στις οποίες χωρίζεται. Μέρος των αρχείων, όπως προαναφέρθηκε, είναι τα ιστορικά (ανενεργά) αρχεία. Αντίθετα με τα ενεργά αρχεία, τα οποία έχουν άμεση σχέση με την σωστή διοίκηση και λειτουργία των υπηρεσιών, τα ιστορικά αρχεία έχουν ως σκοπό ιστορικούς - ερευνητικούς λόγους. Το ποσοστό των αρχείων που περνά στην ιστορική (ανενεργή) φάση είναι πολύ μικρό και για την επιλογή του κύριος υπεύθυνος είναι ο αρχειονόμος, μέσα από την διαδικασία της εκκαθάρισης. Με την εξέλιξη της τεχνολογίας υπήρξε ο προβληματισμός σχετικά με το αν πρέπει να διατηρείται όλο το αρχειακό υλικό, που είναι προς εκκαθάριση, μέσω των νέων τεχνολογιών. Στον αντίποδα της άποψης αυτής, βρίσκεται η θεωρία της επιλεκτικής εκκαθάρισης, που προσφέρει πιο ποιοτική επιλογή των ιστορικών τεκμηρίων.

Έτσι, με την βοήθεια των ιστορικών αρχειακών πηγών ο ερευνητής έχει πρόσβαση σε περιόδους της ζωής των προηγούμενων ετών. Η διαδικασία της επεξεργασίας των αρχειακών πηγών, συγκεκριμένα των ιστορικών, πλησιάζει τον τρόπο όπου γίνεται η κριτική στις γραπτές πηγές. Δηλαδή, πρώτα γίνεται η γλωσσική κατανόηση του ιστορικού αρχειακού υλικού, έπειτα εντάσσεται στην χρονική περίοδο όπου ανήκει και ελέγχεται η αξιοπιστία του. Τέλος, η πρόσβαση σε ιστορικά αρχεία μπορεί επιτευχθεί με μια επίσκεψη σε ένα Αρχείο, μέσω του διαδικτύου ή και μέσω εκδόσεων, που έχουν επιμεληθεί οι αρχειακές υπηρεσίες.

Οι υπηρεσίες πληροφόρησης εν καιρώ πανδημίας

Η προσβασιμότητα σε κλειστούς, εσωτερικούς χώρους κατά την περίοδο της πανδημίας περιορίστηκε σημαντικά. Ακόμη, η μετακίνηση από νομό σε νομό απαγορεύτηκε

¹¹ Γιαννακόπουλος, Γ., Μπουντούρη, Β., ό.π., σελ. 8.

¹² Γιαννακόπουλος, Γ., Μπουντούρη, Β., ό.π., σελ. 23.

¹³ Κολυβά, Μ., ό.π., σελ. 205-206.

κατά τους μήνες της καραντίνας. Τα αρχεία, οι βιβλιοθήκες και τα μουσεία ήταν από τους χώρους αυτούς που μειώθηκε ή και απαγορεύτηκε η πρόσβαση στο κοινό. Πολλά ήταν και εκείνα που παρέμειναν κλειστά το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου, με τους υπαλλήλους τους να δουλεύουν μέσω τηλεργασίας.

Στις βιβλιοθήκες ο δανεισμός επιτράπηκε για κάποιους μήνες τηρώντας τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία του κοινού, αλλά και του προσωπικού (δανεισμός με ραντεβού, παραλαβή υλικού από τη γραμματεία). Τα αναγνωστήρια δεν λειτούργησαν, ούτε με την τήρηση μέτρων.

Τα μουσεία, παρέμειναν κλειστά κατά τους μήνες της καραντίνας. Δεν έχασαν όμως την επαφή τους με το κοινό, αφού μέσω των ιστοσελίδων τους ο επισκέπτης είχε τη δυνατότητα να περιηγηθεί στο χώρο τους με απίστευτη ευκολία και να έχει μια εμπειρία, αν όχι ίδια, αλλά παρόμοια, με την δια ζώσης επίσκεψη. Τέλος, σε πολλά μουσεία τα πωλητήρια λειτούργησαν ηλεκτρονικά, δίνοντας την ευκαιρία στους επισκέπτες να αγοράσουν αντικείμενα, ενισχύοντας έτσι οικονομικά το μουσείο.

Τα αρχεία επίσης παρέμειναν κλειστά με περιορισμένη επισκεψιμότητα. Σε κάποιες υπηρεσίες για την μελέτη του υλικού απαραίτητη ήταν η συμπλήρωση γραπτής αίτησης και η έγκρισή της από τον αρμόδιο φορέα. Σε άλλες, το αρχειακό υλικό βρισκονταν στις ιστοσελίδες των Αρχείων, αλλά και τυπωμένο σε συλλογές, ώστε το κοινό μπορούσε να έχει ελεύθερη πρόσβαση σε αυτό.

Βάση των νέων δεδομένων η έρευνα στα αρχεία εξαρτήθηκε σε μεγάλο βαθμό από το ψηφιοποιημένο υλικό που διέθεταν. «Ψηφιοποίηση, σύμφωνα με το αρχειονομικό λεξικό της Ένωσης Αμερικανών Αρχειονόμων, είναι η διαδικασία της μετατροπής αναλογικού υλικού σε δυαδική ηλεκτρονική ψηφιακή μορφή, κυρίως με στόχο την αποθήκευση σε και την χρήση από ηλεκτρονικό υπολογιστή. Με την ψηφιοποίηση η φυσική μορφή μετατρέπεται σε ψηφιακή. Για παράδειγμα, η ψηφιοποίηση εγγράφων κειμένου συνήθως παράγει μία εικόνα των λέξεων, η οποία με την οπτική ανάγνωση χαρακτήρων (Optical Character Recognition - OCR) μετατρέπεται σε ψηφιακά δεδομένα.»¹⁴

Έτσι, η έρευνα μεταφέρθηκε από τα αρχειοστάσια και τα αναγνωστήρια στις οθόνες των προσωπικών υπολογιστών των χρηστών. Οι ερευνητές, αλλά και οποιασδήποτε θέλει να μελετήσει μια αρχειακή πηγή, με μια απλή αναζήτηση στο διαδίκτυο, έχει την δυνατότητα να έρθει σε επαφή με πολλών ειδών αρχειακά τεκμήρια (γραπτά, οπτικοακουστικά κ.ά.). Πέρα από την κατάσταση της πανδημίας, την οποία εξυπηρέτησε η ψηφιοποίηση των αρχείων, καλύφθηκε και άλλο ένα πρόβλημα στην έρευνα των αρχείων, το οποίο υπήρχε από πολύ παλιότερα, η απόσταση. Για την μελέτη ενός αρχείου δεν είναι πλέον απαραίτητη η μετακίνηση του ερευνητή, αφού μέσω του διαδικτύου υπάρχει η δυνατότητα να βρει, τις περισσότερες φορές, ό,τι χρειάζεται. Άλλο ένα πλεονέκτημα της ψηφιοποίησης, είναι ότι μέσω αυτής διατηρείται το αρχειακό υλικό προστατευμένο από τις φθορές του χρόνου. Κλείνοντας, καλό θα ήταν να σημειωθεί ότι δεν έχουν ψηφιοποιηθεί, ακόμα, όλοι οι φορείς το υλικό τους, και πολλές είναι οι περιπτώσεις που και δεν έχει ψηφιοποιηθεί ολόκληρο, αλλά μόνο ένα κομμάτι του αρχειακού υλικού.

¹⁴ Γιαννακόπουλος, Γ., Μπουντούρη, Β., ό.π., σελ. 56.

2.1 Η ΕΥΡΩΠΗ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΤΑΧΤΕΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ

2.1.1 Η μεταπολεμική περίοδος

Το παγκόσμιο πλαίσιο

Με τη λήξη του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου φαίνεται ότι η δυναμική των χωρών άλλαξε σε σχέση με το πως είχε διαμορφωθεί τους προηγούμενους αιώνες. Οι Ευρωπαϊκές χώρες αποδυναμωμένες οικονομικά, με πολύ έντονο δημογραφικό πρόβλημα από τους δύο τόσο κοντινούς παγκοσμίους πολέμους, είχαν χάσει τη θέση τους στο παγκόσμιο προσκήνιο ως μεγάλες δυνάμεις. Άλλος ένας λόγος, που συντέλεσε προς αυτή την κατεύθυνση, ήταν η διάλυση των μεγάλων αυτοκρατοριών του προηγούμενου αιώνα με τη δημιουργία των εθνικών κρατών. Για παράδειγμα, η Βρετανική Αυτοκρατορία με τις αποικίες της σε όλο τον κόσμο είχε αρχίσει να διαλύεται, με τα γεωγραφικά της σύνορα εμφανώς μειωμένα μετά το τέλος του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου. Η αλλαγή των παγκόσμιων ισορροπιών, έδωσε την ευκαιρία να αναδειχθούν νέες δυνάμεις πέρα από τα ευρωπαϊκά σύνορα. Οι δύο νέες κυρίαρχες δυνάμεις, που διαμορφώθηκαν ήταν οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (ΗΠΑ) και η Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (ΕΣΣΔ). Οι νικήτριες αυτές δυνάμεις του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, κατάφεραν να γίνουν οι δύο πόλοι επιρροής της παγκόσμιας οικονομίας, των στρατιωτικών υποθέσεων, της πολιτικής και της διπλωματίας, έως το 1991.

Από την μία οι ΗΠΑ διαμόρφωσαν ένα καπιταλιστικό οικονομικό σύστημα, το οποίο υποστήριζε την ελεύθερη αγορά. Ενώ, στο πεδίο της πολιτικής, δημιούργησαν ένα πολυκομματικό σύστημα αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας. Το σύστημα αυτό και οι υποστηρικτές του τόνιζαν την αξία της ελευθερίας σε όλους τους τομείς της κοινωνίας και της οικονομίας, σαν τον σίγουρο τρόπο διασφάλισης της ατομικής και εθνικής ελευθερίας. Από την άλλη, το κομμουνιστικό κίνημα της ΕΣΣΔ είχε ως κύριο άξονά του την κρατική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής και στο πολιτικό τομέα, τον μονοκομματισμό. Η κύρια έννοια, που συνόδευε το σύστημα αυτό ήταν η κοινωνική δικαιοσύνη, μέσω της οποίας θα γινόταν επιτυχής η σωστή λειτουργία του κράτους.

Τα δυο αυτά ιδεολογικά συστήματα, αν και λειτουργούσαν με διαφορετικούς τρόπους το καθένα, είχαν ως κύριο στόχο την οικονομική, πολιτική και στρατιωτική ενδυνάμωση των χωρών τους και το σύστημα, που θα κατάφερνε να φτάσει σε μεγαλύτερα επίπεδα ανάπτυξης στους τομείς αυτούς, θα αναδεικνυόταν ως κυρίαρχο. Στο κλίμα αυτό, δημιουργήθηκε ένας έντονος ανταγωνισμός στην τεχνολογία, στην οικονομία, στην επιστήμη και σε πολλούς άλλους τομείς. Ο ανταγωνισμός αυτός δεν ήταν ευγενής άμιλλα, ήταν ένας συνεχής αγώνας ανάδειξης των δυνάμεων των δύο πλευρών πολλές φορές με την απειλή ένοπλης σύρραξης ή πυρηνικού πολέμου. Άλλωστε οι ΗΠΑ είχαν στην διάθεση τους πυρηνικά όπλα ήδη από τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο και η ΕΣΣΔ από το 1949. Οι δύο αυτές δυνάμεις είχαν τα μέσα για καταστροφή του αντιπάλου τους. Ο λόγος που δεν έφτασαν σε αυτό το σημείο ήταν ότι σε περίπτωση πυρηνικού πολέμου έρχονταν και οι δύο τους αντιμέτωπες με μια ολοκληρωτική καταστροφή, πράγμα το οποίο σήμαινε, ότι δεν θα υπήρχαν νικητές και ηττημένοι, παρά μόνο ηττημένοι. Η κατάσταση, που μόλις περιεγράφηκε, ονομάστηκε από τους ιστορικούς Ψυχρός Πόλεμος.

Η ανάδειξη των δύο αυτών δυνάμεων στο παγκόσμιο προσκήνιο, έκανε πολλά κράτη να ασπαστούν και να υιοθετήσουν τα ιδεολογικά συστήματα ως προς την οργάνωση των

κοινωνιών τους. Έτσι, βλέπουμε τα δύο συστήματα να γίνονται «πόλοι» έλξης για πολλά κράτη δορυφόρους, τα οποία πολλές φορές εξαρτώνται οικονομικά, στρατιωτικά και διπλωματικά από τις μεγάλες δυνάμεις. Με μια ματιά στον χάρτη, στην σφαίρα επιρροής των ΗΠΑ, εντάχθηκαν οι χώρες της δυτικής Ευρώπης, ο Καναδάς, η Αυστραλία και η Νέα Ζηλανδία, ενώ μόνο σε οικονομικό επίπεδο η Ιαπωνία. Αντίστοιχα στην σφαίρα επιρροής της ΕΣΣΔ, βλέπουμε τις χώρες της ανατολικής Ευρώπης, έως το 1948 την Γιουγκοσλαβία και το 1960-1961 την Κίνα. Τα κράτη που δεν μετείχαν στον διαχωρισμό αυτόν ονομάστηκαν κράτη του «Τρίτου Κόσμου», τα οποία είχαν δημιουργηθεί κυρίως, με την διάλυση των παλαιών Ευρωπαϊκών αυτοκρατοριών και την ανεξαρτητοποίηση των αποικιών τους. Ο κύριος λόγος της αποχής τους από τις εξελίξεις ήταν οικονομικός, αφού οι χώρες αυτές δεν είχαν εκβιομηχανιστεί ακόμα, αλλά ούτε βρίσκονταν στο στάδιο αυτό, με αποτέλεσμα να αδυνατούν να φτάσουν τα ποσοστά εξέλιξης των εκβιομηχανισμένων χωρών ή εκείνων που κινούνταν προς αυτή την κατεύθυνση.

Έτσι, ο κόσμος άρχισε να διαχωρίζεται και να διαμορφώνεται, με τις δυνάμεις της εποχής να διεκδικούν συνεργασίες και εδάφη με σκοπό την εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους, ακόμα και πριν την οριστική λήξη του πολέμου. Τον Οκτώβριο του 1944 οι ηγέτες της Βρετανίας και της Ρωσίας, Ουίνστον Τσόρτσιλ και Ιωσήφ Στάλιν αντίστοιχα, με την σύμφωνη γνώμη των ΗΠΑ (ως σύμμαχο της Βρετανίας), σύναψαν την «*Συμφωνία Ποσοστών*», η οποία είχε ως σκοπό τον διαχωρισμό των Βαλκανίων στην σφαίρα επιρροής της Βρετανίας και της Ρωσίας. Αποτέλεσμα της συμφωνίας αυτής ήταν 80% η επιρροή από την ΕΣΣΔ, 20% από την Βρετανία για την Ουγγαρία και την Βουλγαρία, για την Ελλάδα 10% ΕΣΣΔ και 90% Βρετανική επιρροή, ενώ για την Ρουμανία το ακριβώς αντίθετο (90% ΕΣΣΔ 10% Βρετανία), τέλος αποφασίστηκαν ίσα ποσοστά επιρροής για την Γιουγκοσλαβία (50% ΕΣΣΔ και 50% Βρετανία).

Παραφωνία στην συμφωνία αυτή, ήταν ο εμφύλιος πόλεμος στην Ελλάδα. Τα πρώτα σημάδια του είχαν ήδη εμφανιστεί από τα χρόνια της Κατοχής, πριν την οριστική του έκρηξη το 1946, με τον Ελληνικό στρατό να φαίνεται αδύναμος να αντιμετωπίσει τα κομμουνιστικά στρατεύματα, κυρίως λόγω οικονομικών δυσχερειών. Έπειτα, στα μέσα του 1946, η ΕΣΣΔ ζήτησε να συμμετέχει στην άμυνα των στενών των Δαρδανελίων, πράγμα που σήμαινε να παραχωρηθούν στη Ρωσία στρατιωτικές βάσεις εκεί (βάσεις που ανήκαν στην Αγγλοαμερικανική πλευρά).¹⁵ Τέλος, και οι δυο χώρες (Ελλάδα και Τουρκία) αντιμετώπιζαν προβλήματα διευθέτησης των βόρειων συνόρων τους με γειτονικές χώρες, λόγω του ότι βρίσκονταν σε καίρια γεωγραφική θέση.¹⁶ Η Βρετανία, ως ηγέτιδα δύναμη της περιοχής, κλήθηκε να αναλάβει άμεσα δράση. Στις αρχές του 1947, όμως, οι Βρετανοί ανακοίνωσαν στις ΗΠΑ την αδυναμία τους να υποστηρίξουν τις χώρες αυτές, λόγω εσωτερικών δυσκολιών και την επιθυμία τους να αναλάβουν οι ΗΠΑ τον ρόλο, που είχαν μέχρι τότε. Υπό την πίεση των συνθηκών, η Ουάσιγκτον αποφάσισε να παρέχει την απαραίτητη βοήθεια σε Τουρκία και Ελλάδα, μέσω του *Δόγματος Τρούμαν* (πήρε το όνομά του από τον πρόεδρο της χώρας Χάρι Τρούμαν, ο οποίος υποστήριξε τη σημαντικότητα της αμερικανικής παρέμβασης στην πλευρά αυτή της Μεσογείου). Έτσι, τη χρονιά αυτή δόθηκε οικονομική και στρατιωτική βοήθεια στην Ελλάδα και στην Τουρκία, εξασφαλίζοντας την ειρήνη στις περιοχές αυτές, καθώς και την συνεργασία μεταξύ Ελλάδας, Τουρκίας και ΗΠΑ.

Λίγα χρόνια μετά την εφαρμογή του Δόγματος Τρούμαν, ιδρύθηκε ο *Οργανισμός της*

¹⁵ Χατζηβασιλείου, Ε., *Εισαγωγή στην ιστορία του μεταπολεμικού κόσμου*. Νεότερη και σύγχρονη ιστορία, Εκδόσεις Πατάκη, 2010, σελ. 97.

¹⁶ Μ. Μινώτου, *Η Ελλάδα στο σταυροδρόμι των Ευρωπαϊκών επιλογών 1957-1959. Η απόφαση της κυβέρνησης Κωνσταντίνου Καραμανλή για την σύνδεση με την ΕΟΚ, Διεθνής και Ευρωπαϊκή πολιτική*, Εκδόσεις Παπαζήση, 2019, σελ. 107.

Βορειοανατολικής Συνθήκης, που έχει επικρατήσει ως *NATO* (North Atlantic Treaty Organization). Η υπογραφή της συνθήκης, μετά από μήνες διαπραγματεύσεων έγινε στην Ουάσιγκτον, στις 4 Απριλίου του 1949, ανάμεσα στις ΗΠΑ, τον Καναδά, την Μεγάλη Βρετανία, την Γαλλία, το Βέλγιο, την Ολλανδία, το Λουξεμβούργο, την Δανία, την Νορβηγία, την Ιταλία, την Ισλανδία και την Πορτογαλία. Η ίδρυση του οργανισμού αυτού εμπεριείχε τους φόβους των δυτικοευρωπαίων απέναντι στην ολοένα αυξανόμενη δύναμη των Ρώσων, καθώς και την επιθυμία των Αμερικανών να συνεργαστούν σε πιο στενά πλαίσια με τις χώρες του Βορείου Ατλαντικού. Το NATO είναι μια αμυντική συμμαχία, η οποία προέβλεπε ότι σε περίπτωση που μια από τις προαναφερθείσες χώρες δεχόταν επίθεση, οι υπόλοιπες ήταν υποχρεωμένες να την υποστηρίξουν και να την συνδράμουν. Το βήμα της ίδρυσης του NATO ήταν ένα κομβικό σημείο για την εξέλιξη του Ψυχρού Πολέμου, αφού πλέον ο διπολισμός εντείνεται και στο στρατιωτικό πεδίο.¹⁷

Αυτές οι πρώτες εξελίξεις στον χώρο των παγκόσμιων συνεργασιών και συναλλαγών, ήταν η αρχή μιας σειράς διεκδικήσεων, στο πλαίσιο του διπολισμού και του «αγώνα δρόμου» των δύο πλευρών. Τα πρώτα όμως χρόνια μετά τον πόλεμο, θεωρήθηκαν μέγιστης σημασίας, αφού οι χώρες προσπαθούσαν να ορθοποδήσουν και ταυτόχρονα να βρουν την θέση τους στο παγκόσμιο σκηνικό. Βρίσκονταν δηλαδή σε μια μεταβατική περίοδο, κατά την οποία διαμορφώνονταν τα σύνορα, η οικονομία και οι πολιτικές απόψεις των κρατών πράγμα που σήμαινε ότι η «Συμφωνία Ποσοστών», το Δόγμα Τρούμαν και όλες οι ενέργειες που έγιναν προς αυτές τις κατευθύνσεις, επηρέασαν σε μεγάλο βαθμό το πως διαμορφώθηκε ο κόσμος όπως τον ξέρουμε εμείς σήμερα.

Η Ευρώπη μετά τον πόλεμο και το σχέδιο οικονομικής ανόρθωσης

Συγκριτικά με τις υπόλοιπες, χώρες που συμμετείχαν στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, οι χώρες της Ευρώπης υπέστησαν τις μεγαλύτερες καταστροφές, εξαιτίας του ότι ήταν το κέντρο των πολεμικών εξελίξεων του επταετούς δευτέρου παγκόσμιου πολέμου, όπως και του πρώτου παγκοσμίου πολέμου. Έτσι, όλες οι Ευρωπαϊκές χώρες στα μέσα της δεκαετίας του 1940, νικήτριες και ηττημένες, βρίσκονταν σε δυσμενή κατάσταση, έχοντας εγκαταλείψει την θέση που είχαν ως κυρίαρχες δυνάμεις τα προηγούμενα χρόνια.

Αρχικά, στην Γερμανία και την Ιταλία, οι οποίες είχαν χάσει τον πόλεμο, υπαγορεύτηκαν περιορισμοί και απαγορεύσεις με σκοπό τον έλεγχό τους. Αυτό έγινε κυρίως στην Γερμανία, επειδή υπήρχε ο φόβος της οικονομικής ανάπτυξης και της επανεμφάνισης του εθνικού милитарισμού σε αυτή. Από την άλλη, η Γαλλία και η Βρετανία, αν και συγκαταλέγονταν στις συμμαχικές δυνάμεις (οι οποίες βγήκαν νικήτριες από τον πόλεμο) είχαν σοβαρές απώλειες, μιας και η πρώτη είχε ηττηθεί το 1940 από τον άξονα, με αποτέλεσμα την κατάληψη της από αυτόν (έως το 1944) και η δεύτερη υπέστη μεγάλες οικονομικές και υλικές καταστροφές (για παράδειγμα βομβαρδισμός πόλεων και χωριών). Το στίγμα του πολέμου είχε μείνει και στα χρόνια μετά την λήξη του, έντονο, δημιουργώντας την ανάγκη για μια νέα αρχή μακριά από πολέμους και μίση του παρελθόντος, με μια Ευρώπη να ξεπερνά τις οικονομικές δυσπραγίες και να μπαίνει σε τροχιά ανάπτυξης.

Μέσα από το σχέδιο οικονομικής βοήθειας των ΗΠΑ προς τις χώρες της Ευρώπης, φαίνεται να ξεκινά η ουσιαστική ανοικοδόμηση μετά τον πόλεμο. Η βοήθεια αυτή επιλέχθηκε να δοθεί στα κράτη της γηραιάς ηπείρου αρχικά, λόγω της οικονομικής δυσπραγίας, απόρροιας του πολέμου και του βαρύ χειμώνα των ετών 1946 και 1947. Η κατάσταση αυτή θεωρήθηκε αντιμετωπίσιμη, αφού η Ευρώπη ήταν αρκετά ισχυρή, ως βιομηχανική περιοχή με αναπτυγμένη τεχνολογία, ακόμα και πριν τον πόλεμο, με

¹⁷ Χατζηβασιλείου, Ε., ό.π., σελ. 111.

ειδικευμένο εργατικό δυναμικό και με εκτεταμένα τα σύνορά της σε όλο τον κόσμο, λόγω των αποικιών κάποιων χωρών, όπως η Ολλανδία, το Βέλγιο και η Γαλλία.¹⁸ Δεύτερο αίτιο για την εκπόνηση της πρωτοβουλίας αυτής, ήταν η αναχαίτιση του κομμουνισμού και η εδραίωση της Αμερικανικής δύναμης στην δυτική Ευρώπη.¹⁹

Έτσι, στις 5 Ιουνίου 1947, ο υπουργός εξωτερικών των ΗΠΑ George Marshall, ανακοίνωσε, σε ομιλία του στο Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ, το σχέδιο που προέβλεπε την οικονομική και υλική υποστήριξη των Ευρωπαϊκών κρατών με σκοπό την ανασυγκρότησή τους και την τόνωση της οικονομίας τους. Κύριος όρος του *σχεδίου Μάρσαλ* (ή European Recovery Program) ήταν η συνεργασία των κρατών-αποδεκτών και η από κοινού διαχείριση ενός ποσού, που ορίστηκε στα 13 εκατομμύρια δολάρια. Αποδέκτες της πρωτοβουλίας αυτής θα μπορούσαν να είναι οι χώρες της ανατολικής και της δυτικής Ευρώπης, αν και εφόσον την δέχονταν. Η Μόσχα αρνήθηκε, επειδή θεωρούσε ότι θα δινόταν βήμα στην Αμερική να εμπλακεί στις Ευρωπαϊκές υποθέσεις και παράλληλα θα δινόταν η ευκαιρία να ενδυναμωθεί η Γερμανική οικονομία, πράγμα που θα μπορούσε να οδηγήσει στην επανεμφάνιση του γερμανικού милитарισμού.²⁰ Ακολουθώντας τα βήματα της Ρωσίας, μία μία οι χώρες της ανατολικής Ευρώπης αρνήθηκαν την Αμερικανική βοήθεια. Αντίθετα, σύμφωνα με το σχέδιο Μάρσαλ και τους όρους του ήταν η δυτική πλευρά, με δεκαέξι χώρες υπέρ, την Αυστρία, το Βέλγιο, την Γαλλία, την Δανία, την Ελλάδα, την Ελβετία, την Ισλανδία, την Ιρλανδία, την Ιταλία, το Λουξεμβούργο, την Μεγάλη Βρετανία, την Νορβηγία, την Ολλανδία, την Πορτογαλία, την Σουηδία, την Τουρκία, καθώς και την Δυτική Γερμανία και την Τεργέστη.²¹

Τηρώντας την προϋπόθεση συνεργασίας των κρατών, που έθεσε το Κογκρέσο, οι δεκαέξι συμμετέχουσες χώρες δημιούργησαν στις 16 Απριλίου του 1948, τον *Οργανισμό Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας* (ΟΕΟΣ). Ο Οργανισμός αυτός είχε ως στόχο, την διαχείριση και τον καταμερισμό του ποσού της οικονομικής βοήθειας μεταξύ των χωρών μέσα από τη συνεργασία τους. Έδρα του έγινε το Παρίσι και τα όργανα, που συστάθηκαν για την σωστή λειτουργία του, ήταν το Συμβούλιο, στο οποίο συμμετείχαν όλα τα κράτη μέλη και έπειτα η επταμελής Εκτελεστική Επιτροπή. Η εκπόνηση του σχεδίου Μάρσαλ μέσω του ΟΕΟΣ απέδωσε από τα πρώτα κιόλας χρόνια με επιτυχία, αφού σημαντική ήταν η οικονομική ανάπτυξη και η αύξηση του ενδοευρωπαϊκού εμπορίου.²²

Οι παραπάνω ενέργειες, είχαν ως σκοπό την ανοικοδόμηση της Ευρώπης μέσα από την οικονομική της ανόρθωση με την συνδρομή της Αμερικανικής βοήθειας και της συνεργασίας των κρατών. Είχαν τις προϋποθέσεις και τελικά άρχισαν να αποδίδουν οι προσπάθειες των ΗΠΑ, αλλά και των ίδιων των κρατών. Έτσι, δόθηκε η ευκαιρία στις πληγμένες αυτές χώρες από τον πόλεμο, να μουν σε τροχιά ανάπτυξης και να μην χρειάζονται «δεκανίκια», οικονομικής κυρίως βοήθειας, από τις μεγάλες δυνάμεις της εποχής.

Η ιδέα της Ευρωπαϊκής ενοποίησης

Αναζητώντας κάποιος τις ρίζες της Ευρωπαϊκής ιδέας, μπορεί να τις βρει στις κοινές καταβολές των Ευρωπαϊκών κρατών. Η παρεμφερής ιστορία και κουλτούρα, η εγγύς γεωγραφική θέση των χωρών, ήταν η αρχή της δημιουργίας της κοινής ευρωπαϊκής

¹⁸ Χατζηβασιλείου, Ε., ό.π., σελ. 101-102.

¹⁹ Μινώτου, Μ., ό.π., σελ.108.

²⁰ Χατζηβασιλείου, Ε., ό.π., σελ. 102.

²¹ Μινώτου, Μ., ό.π., σελ.110.

²² Μινώτου, Μ., ό.π., σελ.113.

συνειδήσης. Αρχικά, το όραμα αυτό έκανε την εμφάνισή του κατά τον 14ο αιώνα και συνέχισε να υπάρχει σε έργα λογίων, οι οποίοι διατύπωναν το αίσθημα αυτό. Ένας από τους κύριους εκφραστές αυτού του οράματος, ήταν ο Βίκτορ Ουγκό, ο οποίος στο συνέδριο ειρήνης στο Παρίσι το 1849, σκιαγράφησε την Ευρώπη του μέλλοντος, ως «Ηνωμένες Πολιτείες της Ευρώπης», στις οποίες τα κράτη, χωρίς να χάσουν την ταυτότητα τους, θα συνεργάζονται ειρηνικά μεταξύ τους.²³

Στα χρόνια που ακολούθησαν, η ιδέα της ενωμένης Ευρώπης συνέχισε να υπάρχει, χωρίς όμως ακριβές σχέδιο και προσανατολισμό, ως το 1923. Την χρονιά εκείνη ο Αυστριακός διπλωμάτης Richard Coudenhoven-Kalergi εκδίδει το βιβλίο του «Πανευρώπη». Έτσι, το όραμα της ενωμένης Ευρώπης αποκτά προσανατολισμό και κάποιες κατευθυντήριες γραμμές. Στα βήματα του Αυστριακού διπλωμάτη Kalergi πατάει και ο Αριστίδ Μπριάντ, υπουργός εξωτερικών και ένδεκα φορές πρωθυπουργός της Γαλλίας. Προτείνει, το 1929, ένα σχέδιο ομοσπονδιακής ένωσης των Ευρωπαϊκών κρατών, κυρίως σε οικονομικό επίπεδο, μέσα από την οποία θα κρατούσαν την αυτονομία τους. Στις 17 Μαΐου του 1930, η Γαλλία προτείνει στην Κοινωνία των Εθνών την «Εκθεση Μπριάντ» με τίτλο «Οργάνωση ενός καθεστώτος της ευρωπαϊκής ομοσπονδιακής ένωσης». Το σχέδιο δέχτηκε κυρίως αρνητική κριτική, με αποτέλεσμα να μην προχωρήσει.²⁴

Στις 19 Σεπτεμβρίου του 1946, ο Βρετανός πρωθυπουργός Ουίνστον Τσώρτσιλ εκφώνησε μια ομιλία στο πανεπιστήμιο της Ζυρίχης, η οποία περιείχε το μήνυμα της ευρωπαϊκής ενοποίησης, ως έναν οραματισμό του Βρετανού πρωθυπουργού για ένα ειρηνικό μέλλον. Συγκεκριμένα, και εκείνος μίλησε, όπως και ο Βίκτορ Ουγκό χρόνια πριν, για την οικοδόμηση ενός είδους «Ηνωμένων Πολιτειών της Ευρώπης», με τα κράτη της Ευρώπης να βρίσκονται κάτω από κοινή σκέπη με κοινό σκοπό. Η ομιλία αυτή έδωσε κίνητρο να αναπτυχθούν διάφορα ευρωπαϊκά κινήματα κατά τα επόμενα χρόνια.²⁵

Το βήμα για τις συζητήσεις περί της ευρωπαϊκής ενοποίησης δόθηκε στο Συνέδριο της Χάγης (7-11 Μαΐου 1948), όπου συμμετείχαν 19 Ευρωπαϊκά κράτη. Στο συνέδριο αναδείχθηκαν τρεις βασικές σχολές σκέψης, η ομοσπονδιακή, η ενωσιακή και η λειτουργική. Και οι τρεις είχαν ως στόχο την ίδρυση μιας ευρωπαϊκής ομοσπονδίας μέσω, όμως, διαφορετικών διαδικασιών. Αποφάσεις του συνεδρίου, ήταν η δημιουργία μιας ευρωπαϊκής Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης, ενός Χάρτη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου με ένα Δικαστήριο, το οποίο θα ελέγχει την τήρηση του Χάρτη αυτού, μιας Ευρωπαϊκής Οικονομικής Ένωσης και ενός Ευρωπαϊκού Κέντρου Πολιτισμού. Στις 25 Οκτωβρίου του 1948 ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Κίνηση στις Βρυξέλλες με σκοπό την υλοποίηση των αποφάσεων του Συνεδρίου της Χάγης.²⁶

Ένα χρόνο μετά το Συνέδριο της Χάγης, στις 5 Μαΐου του 1949, στο Λονδίνο, υπογράφηκε το Καταστατικό του Συμβουλίου της Ευρώπης. Ο οργανισμός αυτός ήταν ένα πρώτο βήμα προς την κοινή πορεία και συνεργασία των Ευρωπαϊκών κρατών, αφού σκοπός του ήταν, η συζήτηση και η ανταλλαγή απόψεων για ζητήματα οικονομικά, πολιτικά, κοινωνικά, επιστημονικά, νομικά και διοικητικά. Σχετικά με αυτά τα θέματα, οι χώρες που ήταν μέλη του οργανισμού αυτού, είχαν την δυνατότητα να συνάψουν συμφωνίες και να χαράξουν κοινή πορεία. Το Συμβούλιο της Ευρώπης ήταν ένα μικρό εγχείρημα σχετικά με το όραμα της Ευρωπαϊκής ενοποίησης, αυτό όμως, δεν το έκανε λιγότερο σημαντικό. Ήταν

²³ Χατζηβασιλείου, Ε., ό.π., σελ. 28 - 29.

²⁴ Χατζηβασιλείου, Ε., ό.π., σελ. 30 - 31.

²⁵ Μινώτου, Μ., ό.π., σελ. 117.

²⁶ Στεφάνου, Κ., Τσινισιζέλης, Μ., Φατούρος, Αρ., *Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές σπουδές. Ενοποιητική δυναμική δικαιοταξία- διακυβέρνηση*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, том. Α', 2006, σελ. 36.

το πρώτο σκαλοπάτι προς την δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.²⁷

2.1.2 Τα πρώτα βήματα προς την ευρωπαϊκή ενοποίηση

Στις αρχές της δεκαετίας του 1950, τα ευρωπαϊκά κράτη είχαν αρχίσει να ανακάμπτουν χωρίς αυτό να σημαίνει πως είχαν φτάσει τα επίπεδα ανάπτυξης της Σοβιετικής Ένωσης και των ΗΠΑ. Οι μεμονωμένες οικονομίες των ευρωπαϊκών κρατών ήταν πολύ δύσκολο, δεδομένων των καταστροφών των προηγούμενων ετών, να σταθεροποιηθούν και έπειτα να ισχυροποιηθούν το ίδιο με τις υπερδυνάμεις της εποχής. Η συνεργασία των ευρωπαϊκών χωρών, όμως, θα μπορούσε να δώσει ώθηση, ώστε να γίνει μια συλλογική προσπάθεια με στόχο την ανάπτυξη τους. Η συσπείρωση των κρατών σε έναν υπερεθνικό οργανισμό θα ενδυνάμωνε τις χώρες σε οικονομικό, πολιτικό και στρατιωτικό επίπεδο, δεδομένου ότι η απειλή του Ψυχρού Πολέμου ήταν έντονη και τα κράτη επιζητούσαν την διασφάλιση της ειρήνης. Συγκεκριμένα, τα ευρωπαϊκά κράτη βρίσκονταν στον πυρήνα των γεγονότων, πράγμα που ήταν επίφοβο για τις μεμονωμένες οικονομίες και δυνάμεις των κρατών της Ευρώπης. Όλα τα παραπάνω, ήταν οι κύριοι λόγοι για τους οποίους τα δυτικοευρωπαϊκά κράτη επεδίωξαν την ευρωπαϊκή ενοποίηση.²⁸

Το ουσιαστικό ενοποιητικό βήμα, μετά το σχέδιο Μάρσαλ και αφού διαπιστώθηκε ότι μέσω του ΟΕΟΣ και των λοιπών οργανισμών δεν επιτεύχθηκε μια πιο στενή συνεργασία μεταξύ των χωρών, ήρθε στις αρχές του 1950. Συγκεκριμένα, στις 9 Μαΐου του 1950, η Γαλλία με υπουργό εξωτερικών τον Ρόμπερτ Σουμάν²⁹, προχώρησε στην εξαγγελία του Σχεδίου Σουμάν. Εμπνευστής της διακήρυξης αυτής ήταν ο Ζαν Μονέ³⁰, ο οποίος μαζί με τον Ρόμπερτ Σουμάν θεωρήθηκαν τα πλέον κατάλληλα άτομα να προχωρήσουν τις ενοποιητικές διαδικασίες. Κύρια ιδέα του Σχεδίου Σουμάν ήταν η δημιουργία μιας Ανώτατης Αρχής, η οποία θα ελέγχει την βιομηχανία άνθρακα και χάλυβα.³¹ Η διεκδίκηση της εκμετάλλευσης των δύο αυτών φυσικών αγαθών είχε δημιουργήσει εντάσεις μεταξύ της Γαλλίας και της Γερμανίας στο παρελθόν, πράγμα που θα λυνόταν μέσω της από κοινού εκμετάλλευσής τους, αποκαθιστώντας την ειρήνη για τις δύο αυτές χώρες.³² Αν και βάση της διακήρυξης ήταν η Γαλλογερμανική συνεργασία, θα ήταν δυνατόν να συμμετάσχουν όποια Ευρωπαϊκά κράτη ήθελαν. Βάση του Σχεδίου Σουμάν, η Ανώτατη Αρχή θα είχε υπερεθνικό χαρακτήρα και θα συντελούσε στην σταδιακή δημιουργία μίας «Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας».³³

²⁷ Στεφάνου, Κ.- Τσινισιζέλης, Μ.- Φατούρος Αρ. ό.π., σελ. 38.

²⁸ Χατζηβασιλείου, Ε., ό.π., σελ. 440-442.

²⁹ Ο Ρόμπερτ Σουμάν γεννήθηκε στο Λουξεμβούργο, έχοντας όμως την Γερμανική υπηκοότητα λόγω του πατέρα του. Σπούδασε σε πανεπιστήμια της Γερμανίας και υπηρέτησε στον Γερμανικό στρατό. Μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο ο τόπος καταγωγής του πατέρα του, η Λωραίνη, προσαρτήθηκε στην Γαλλία, με αποτέλεσμα και ο ίδιος να αλλάξει την υπηκοότητα του σε Γαλλική. Από τότε συμμετείχε ενεργά στην πολιτική της χώρας, από την θέση του υπουργού και του πρωθυπουργού όπου έγινε το 1947 έως το 1948. Υπήρξε υπέρμαχος της ευρωπαϊκής ενοποίησης και συνέβαλε στην πραγματοποίησή της.

³⁰ Ο Ζαν Μονέ, οικονομολόγος και διπλωμάτης με Γαλλική καταγωγή, θεωρείται πατέρας της ευρωπαϊκής ένωσης είχε συμμετάσχει και σε παλαιότερες ενοποιητικές προσπάθειες μεταξύ Ευρώπης και ΗΠΑ κατά τον Α Παγκόσμιο Πόλεμο, και το 1939- 1940 ήταν πρόεδρος της αγγλογαλλικής οικονομικής συνεργασίας.

³¹ Χατζηβασιλείου, Ε., ό.π., σελ. 444.

³² Μινώτου, Μ., ό.π., σελ. 122.

³³ Χατζηβασιλείου, Ε., ό.π., σελ. 444, 445.

Θετική, στην πρόταση Σουμάν δήλωσε αρχικά η Γαλλία και η Δυτική Γερμανία με καγκελάριο τον Κόνραντ Αντενάουερ³⁴. Η συνεργασία, που πρότεινε η διακήρυξη, θεωρήθηκε επωφελής για τις δύο χώρες, αφού στην Γερμανία θα δινόταν η ευκαιρία να συμμετέχει στα Ευρωπαϊκά πράγματα ξανά³⁵ και η Γαλλία θα εξασφάλιζε την ειρήνη μεταξύ των δυο χωρών. Ακολούθησε η Ιταλία, με πρωθυπουργό τον Αλσίντε ντε Γκάσπερι, καθώς και το Βέλγιο, η Ολλανδία και το Λουξεμβούργο, οι χώρες της Μπενελούξ. Αντίθετη στο Σχέδιο Σουμάν, καθώς και στην συμμετοχή στον νέο οργανισμό ήταν η Βρετανία. Οι ΗΠΑ είδαν το νέο αυτό εγχείρημα θετικά, ενώ η ΕΣΣΔ με καχυποψία.

Στις 18 Απριλίου του 1951 υπογράφηκε στο Παρίσι η ίδρυση της *Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ)*, έπειτα από πολύμηνες διαπραγματεύσεις μεταξύ των έξι ιδρυτικών κρατών μελών (Βέλγιο, Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία, Λουξεμβούργο και Κάτω Χώρες). Με την συνθήκη αυτή εγκαινιάστηκε μια κοινή αγορά για τις έξι αυτές χώρες, η οποία θα προάσπιζε και θα προωθούσε τα κοινά συμφέροντά τους. Όργανα που αποτελούσαν την ΕΚΑΧ, αποφασίστηκε ότι θα ήταν αρχικά η Ανώτατη Αρχή, η οποία θα έλεγχε την λειτουργία του οργανισμού, το συμβούλιο των υπουργών, το δικαστήριο και μία συνέλευση. Πρώτος πρόεδρος της Ανώτατης Αρχής τέλεσε ο Ζαν Μονέ, τον Αύγουστο του 1952 με έδρα το Λουξεμβούργο.

Έτσι, στον τομέα της οικονομικής συνεργασίας, τα Ευρωπαϊκά κράτη έκαναν το πρώτο βήμα μέσω της ΕΚΑΧ, αφήνοντας όμως ανοιχτά άλλα θέματα μη οικονομικού χαρακτήρα. Το πρώτο και βασικό ήταν το ζήτημα του στρατιωτικού επανεξοπλισμού της Γερμανίας, πράγμα που υποστηρίχθηκε από τις ΗΠΑ και αποδοκιμάστηκε από την Γαλλία και τις υπόλοιπες δυτικοευρωπαϊκές χώρες. Η λύση που προτάθηκε ήταν ο επανεξοπλισμός της Γερμανίας να γίνει στα πλαίσια μίας νέας ευρωπαϊκής κοινότητας.³⁶ Η δημιουργία της νέας αυτής κοινότητας θα γινόταν βάση ενός σχεδίου παραπλήσιου της Διακήρυξης Σουμάν. Το σχέδιο αυτό ονομάστηκε *Σχέδιο Ευρωπαϊκής Αμυντικής Κοινότητας* και παρουσιάστηκε στην Γαλλική εθνοσυνέλευση από τον πρωθυπουργό Ρενέ Πλεβέν, στις 24 Οκτωβρίου του 1950. Προβλεπόταν, μέσω του σχεδίου, η ένταξη των στρατιωτικών δυνάμεων της Δυτικής Γερμανίας σε έναν ευρωπαϊκό υπερεθνικό στρατό, στον οποίο θα ανήκαν οι στρατιωτικές δυνάμεις και των υπόλοιπων Ευρωπαϊκών χωρών της Δύσης.^{37 38} Τον έλεγχο του στρατού αυτού, θα είχε ένας Ευρωπαίος υπουργός άμυνας, τον οποίο θα πλαισίωνε ένα υπουργικό συμβούλιο και μια Ευρωπαϊκή Συνέλευση.³⁹

Τελικά, η γαλλική εθνοσυνέλευση αποδέχτηκε το σχέδιο του Γάλλου πρωθυπουργού, το ίδιο και η Γερμανία με κάποιες αλλαγές. Οι έξι χώρες της ΕΚΑΧ, μετά από διαπραγματεύσεις και αλλαγές στο αρχικό σχέδιο, υπέγραψαν στις 27 Μαΐου του 1952 την *Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Κοινότητας (ΕΑΚ)*. Στην Συνθήκη υπήρχε και η προοπτική για επέκταση της ευρωπαϊκής συνεργασίας και στον τομέα της πολιτικής. Έπειτα από μελέτη της προοπτικής αυτής και προετοιμασίας του σχεδίου, που θα συνόδευε την πολιτική κοινότητα, ολοκληρώθηκε και παραδόθηκε στις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις τον Μάρτιο του 1953 το σχετικό σχέδιο για την ευρωπαϊκή πολιτική κοινότητα. Εκτός από

³⁴ Ο Κόνραντ Αντενάουερ γεννήθηκε στην Κολονία, πόλη όπου έγινε και δήμαρχος τα πρώτα χρόνια της πολιτικής του καριέρας. Με την άνοδο του Χίτλερ στην εξουσία, έχασε την θέση του ως δήμαρχος λόγω των αντιναζιστικών του φρονημάτων. Τα πρώτα χρόνια μετά τον πόλεμο τέλεσε σε διάφορες θέσεις της πολιτικής ώσπου το 1949 έγινε καγκελάριος της Δυτικής Γερμανίας μέχρι και το 1963.

³⁵ Χατζηβασιλείου, Ε., ό.π., σελ. 446.

³⁶ Στεφάνου, Κ.- Τσινισιζέλης, Μ.- Φατούρος Αρ. κ.ά., ό.π., σελ. 41.

³⁷ Χατζηβασιλείου, Ε., ό.π., ό.π., σελ. 447.

³⁸ Στεφάνου, Κ.- Τσινισιζέλης, Μ.- Φατούρος Αρ. κ.ά., ό.π., σελ. 41.

³⁹ Στεφάνου, Κ.- Τσινισιζέλης, Μ.- Φατούρος Αρ. κ.ά., ό.π., σελ. 42.

κάποιες αλλαγές που έγιναν, η ευρωπαϊκή πολιτική κοινότητα δεν δημιουργήθηκε ουσιαστικά ποτέ. Ο λόγος ήταν οι έντονες διαφωνίες σχετικά με την ΕΑΚ, που εμπόδιζαν την περαιτέρω ανάπτυξη της ευρωπαϊκής συνεργασίας. Αποτέλεσμα των διαφωνιών ήταν η απόρριψη της ΕΑΚ, αρχικά, στην διάσκεψη των Βρυξελλών από τις χώρες της ΕΚΑΧ και έπειτα από λίγες μέρες απορρίφθηκε και από την γαλλική εθνοσυνέλευση.⁴⁰

Έτσι, στο πρώτο μισό της δεκαετίας του 1950, έγινε η αρχή της ευρωπαϊκής συνεργασίας στον τομέα των οικονομικών, μέσω της ΕΚΑΧ. Η αποτυχία ίδρυσης της ΕΑΚ, αν και άφησε ανοιχτό το ζήτημα του επανεξοπλισμού της Γερμανίας, το οποίο λύθηκε με διαφορετικό τρόπο λίγο καιρό μετά, ήταν μια πρώτη προσπάθεια στρατιωτικής – πολιτικής ένωσης των κρατών.

2.1.3 Η ουσιαστική ολοκλήρωση ΕΟΚ - ΕΖΕΣ

Η αποτυχία της ΕΑΚ και της ΕΠΚ, αλλά και η περιορισμένη συνεργασία των κρατών στα πλαίσια της ΕΚΑΧ, ήταν τα βήματα που σταδιακά οδήγησαν στην ουσιαστική συνεργασία των ευρωπαϊκών κρατών. Η ουσιαστική αυτή συνεργασία άρχισε να παίρνει μορφή στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1950. Σημαντική ήταν η συμβολή (μέσω των ιδεών που εξέφρασαν), του Ζαν Μονέ, του Βέλγου υπουργού εξωτερικών Πωλ-Ανρί Σπάακ⁴¹ και του Ολλανδού υπουργού εξωτερικών Γιόχαν Μπεγιέν. Ο Ζαν Μονέ υποστήριζε την ίδρυση ενός ευρωπαϊκού οργανισμού ατομικής ενέργειας, ο Σπάακ την επέκταση της ΕΚΑΧ στα πεδία των μεταφορών, της ενέργειας και των αερομεταφορών και τέλος ο Μπεγιέν πρότεινε την δημιουργία μιας ελεύθερης «κοινής αγοράς» μεταξύ των Έξι.^{42 43}

Αυτές οι διαφορετικές προσεγγίσεις μαζί με τη δημιουργία μιας κοινής αγοράς μεταξύ των έξι, θέμα που είχαν καταθέσει οι χώρες της Μπενελούξ ήδη από τις 20 Μαΐου, συζητήθηκαν στην Διάσκεψη της Μεσσήνης τον Ιούνιο του 1955. Εκεί παρευρέθηκαν οι υπουργοί εξωτερικών των έξι μελών της ΕΚΑΧ και αποφάσισαν να συσταθεί μια διακυβερνητική επιτροπή. Η επιτροπή αυτή θα εξέταζε τους τομείς των μεταφορών, της ατομικής ενέργειας και της κοινής αγοράς, με σκοπό την παρουσίαση μιας μελέτης σχετικής με την κοινή πορεία των κρατών. Πρόεδρος της επιτροπής ορίστηκε ο Πωλ-Ανρί Σπάακ. Στην επιτροπή συμπεριλήφθηκε, εκτός των αντιπροσώπων των Έξι της ΕΚΑΧ και μια Βρετανική αντιπροσωπία, η οποία κατά τις δράσεις της επιτροπής φάνηκε ουδέτερη, για να δηλώσει έπειτα την αποστασιοποίηση της από το εγχείρημα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Το σχέδιο παρουσιάστηκε στους Έξι στις 23 Απριλίου του 1956 και εγκρίθηκε ένα μήνα μετά στη Διάσκεψη της Βενετίας (29-30 Μαΐου). Προέβλεπε την δημιουργία μιας *Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ)* και μιας *Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ)*. Μέσω μιας δεύτερης επιτροπής -υπό την επίβλεψη και πάλι του Σπάακ- μελετήθηκε ο τρόπος και οι συνθήκες κάτω από τις οποίες θα ιδρύονταν οι δύο οργανισμοί. Η υπογραφή των ιδρυτικών συνθηκών, της ΕΟΚ και της ΕΚΑΕ, άργησε ένα διάστημα λόγω των διεθνών εξελίξεων, ώσπου τελικά προχώρησε στις 25 Μαρτίου του 1957, στη Ρώμη.

Οι δύο αυτοί οργανισμοί που δημιουργήθηκαν, είχαν υπερεθνικό χαρακτήρα και

⁴⁰ Στεφάνου, Κ.- Τσινισιζέλης, Μ.- Φατούρος Αρ. κ.ά., ό.π., σελ. 42, 43.

⁴¹ Ο Πωλ- Ανρί Σπάακ γεννήθηκε το 1989 στο Βέλγιο. Διετέλεσε υπουργός Εξωτερικών και πρωθυπουργός. Ήταν υποστηρικτής της ευρωπαϊκής ενοποίησης μέσω της ΕΚΑΧ και της ΕΑΚ και πρωτοστάτησε στην διαμόρφωση της Συνθήκης της Ρώμης.

⁴² Στεφάνου, Κ.- Τσινισιζέλης, Μ.- Φατούρος Αρ., ό.π., σελ. 44.

⁴³ Χατζηβασιλείου, Ε., ό.π., σελ. 453.

αποτελούνταν από κάποια εκτελεστικά όργανα. Αρχικά, δύο Επιτροπές, μια για την ΕΟΚ και μια για την ΕΚΑΕ με εννέα άτομα για την πρώτη και πέντε για την δεύτερη, αντίστοιχα. Ρόλος των επιτροπών ήταν να ελέγχουν αν οι οργανισμοί λειτουργούν σωστά και αν παράλληλα εξελίσσονταν. Το δεύτερο εκτελεστικό όργανο ήταν το Συμβούλιο Υπουργών, το οποίο είχε νομοθετικές αρμοδιότητες. Για την λήψη αποφάσεων ορίστηκε το σύστημα της σταθμευμένης ψήφου. Τέλος, συμπεριλήφθηκε και η Κοινή Συνέλευση της ΕΚΑΧ, η οποία μετονομάστηκε σε Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Ευρωπαϊκό Δικαστήριο.⁴⁴

Παράλληλα με τις χώρες της ΕΟΚ, η Βρετανία με τη Σουηδία, τη Νορβηγία, τη Δανία, την Αυστρία, την Ελβετία και τη Πορτογαλία είχαν κάνει το δικό τους βήμα προς την ευρωπαϊκή συνεργασία ιδρύοντας την *Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ)*. Ο διακρατικός αυτός οργανισμός ιδρύθηκε τον Ιανουάριο του 1960 με την υπογραφή της Σύμβασης της Στοκχόλμης και με σκοπό την ανάπτυξη του ελεύθερου εμπορίου.⁴⁵

Όταν, όμως, η Βρετανία κατάλαβε, πως μέσω της ΕΟΚ, θα μπορούσε να επωφεληθεί σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από ότι μέσω της ΕΖΕΣ, ζήτησε να ενταχθεί σε αυτή. Η αίτηση της υποβλήθηκε τον Αύγουστο του 1961 ανοίγοντας έτσι τον δρόμο και για τις υπόλοιπες χώρες της ΕΖΕΣ, οι οποίες με την σειρά τους ακολούθησαν την Βρετανία στον δρόμο προς την ΕΟΚ. Στις διαπραγματεύσεις μεταξύ της Βρετανίας και της ΕΟΚ, που ακολούθησαν τα επόμενα χρόνια, φαινόταν, ότι οι χώρες θα συμφωνούσαν και ότι η Βρετανία θα εντασσόταν στον νεοσύστατο οργανισμό. Η Γαλλία, όμως, είχε αντιρρήσεις, που κατέληξαν σε βέτο για την ένταξη της Βρετανίας στην ΕΟΚ πράγμα που έκανε και τις υπόλοιπες χώρες, που θα ακολουθούσαν την Βρετανία (Δανία, Ιρλανδία και από τον Απρίλιο του 1962 και η Νορβηγία) να υποχωρήσουν. Στις 10 Μαΐου του 1967 υποβλήθηκε και το δεύτερο αίτημα της Βρετανίας για την ένταξη της στην ΕΟΚ, το οποίο απορρίφθηκε και πάλι (η Βρετανία με την Δανία και την Ιρλανδία εντάχθηκαν το 1973).⁴⁶

⁴⁴ Στεφάνου, Κ.- Τσινισιζέλης, Μ.- Φατούρος Αρ., ό.π., σελ.47.

⁴⁵ Στεφάνου, Κ.- Τσινισιζέλης, Μ.- Φατούρος Αρ., ό.π., σελ.52.

⁴⁶ Στεφάνου, Κ.- Τσινισιζέλης, Μ.- Φατούρος Αρ., ό.π., σελ. 52.

2.2 Η ΣΤΑΔΙΑΚΗ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΟΝ ΚΟΡΜΟ ΤΗΣ ΕΝΩΜΕΝΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

2.2.1 Η Ελλάδα μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο

Η πολιτική και οικονομική κατάσταση της χώρας από το 1944 έως το 1955

Ήδη η Ελλάδα από την συμμετοχή της στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, αλλά και κατά την διάρκεια της τριπλής κατοχής (Ιταλικής, Γερμανικής και Βουλγαρικής) βρισκόταν σε δεινή οικονομική θέση. Ο πληθυσμός μειώθηκε, λόγω των αντίξωων συνθηκών, της πείνας, καθώς και των ασθενειών που υπήρχαν. Επίσης, η βιομηχανία, η παραγωγή και οι συγκοινωνίες της χώρας υπέστησαν μεγάλες καταστροφές. Επακόλουθο της οικονομικής αυτής δυσχέρειας ήταν η υποτίμηση του εθνικού νομίσματος, της δραχμής και η υπερίσχυση του ανταλλακτικού εμπορίου.⁴⁷

Μετά το πέρας του πολέμου, στόχος των πρώτων κυβερνήσεων ήταν η εξασφάλιση των καλύτερων δυνατών συνθηκών για τον πληθυσμό, προκειμένου να μπει το κράτος σε τροχιά ανάπτυξης. Η περίοδος ανασυγκρότησης - ανάπτυξης διήρκεσε από τον Οκτώβριο 1944 έως το 1953. Συνώνυμο της ανάπτυξης θεωρήθηκε η εκβιομηχάνιση και ο εκσυγχρονισμός των μέσων παραγωγής, δηλαδή η απομάκρυνση από την καθαρά αγροτική οικονομία και η προσπάθεια η χώρα να ακολουθήσει τις εξελίξεις του δυτικού κόσμου. Γρήγορα, όμως, έγινε αντιληπτό από την πολιτική ηγεσία, ότι η ανάπτυξη δεν ήταν δυνατόν να επιτευχθεί μόνο με κρατικά κεφάλαια, αλλά ήταν αναγκαία η εξωτερική αρωγή και αυτό γιατί η οικονομική και νομισματική θέση της Ελλάδας ήταν σε άσχημη κατάσταση. Έτσι, η χώρα από αυτό το σημείο και έπειτα, ακολουθεί μια εξωτερική και διπλωματική πολιτική, η οποία θα της επέτρεπε να αντιμετωπίσει μείζονα ζητήματα, εξωτερικά και εσωτερικά.

Οι προσπάθειες της Ελλάδας αποδεικνύονται καρποφόρες με αποτέλεσμα την πρώτη οικονομική βοήθεια από τη Βρετανία το 1945. Το 1946, ενώ έκαναν την εμφάνιση τους τα πρώτα σημάδια του εμφυλίου, η Βρετανία δήλωσε αδυναμία να υποστηρίξει οικονομικά την Ελλάδα και τις υπόλοιπες χώρες, που είχε υπό την προστασία της. Οι ΗΠΑ, έπειτα από συνεννόησή τους με την Βρετανία, δέχτηκαν να βοηθήσουν τις χώρες, που η Βρετανία είχε «υπό την προστασία» της, μέσω του Δόγματος Τρούμαν. Μια από τις χώρες αποδέκτες της Αμερικανικής βοήθειας ήταν και η Ελλάδα. Το Δόγμα Τρούμαν, εκτός της βοήθειας που προσέφερε σε στρατιωτικά ζητήματα, περιείχε επίσης οικονομική στήριξη μέσα στο διάστημα των έξι χρόνων όπου και διήρκεσε (1947-1953). Κύριος σκοπός του όμως ήταν η διευθέτηση εξωτερικών ζητημάτων, καθώς και η δημοσιονομική ισορροπία της χώρας. Στον τομέα της οικονομικής ανάπτυξης, αν και το Δόγμα Τρούμαν βοήθησε σε ένα βαθμό, το Σχέδιο Μάρσαλ (1948-1950) ήταν πιο έντονα αναμειγμένο με την οικονομική ανόρθωση της χώρας. Μέσω αυτού δόθηκαν πόροι στο σύστημα υγείας, στην κοινωνική πρόνοια, στον επαναπατρισμό εσωτερικών προσφύγων και τέλος στην οικονομική ανασυγκρότηση.

Στη συνέχεια, στον χώρο της πολιτικής, η Ελλάδα τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια χαρακτηρίζεται από αστάθεια και εντάσεις. Η αστάθεια έγκειται στην εναλλαγή κομμάτων και πολιτικών προσώπων στην κυβέρνηση. Οι εντάσεις ξεκίνησαν πριν το τέλος του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου και της κατοχής και συνεχίστηκαν με την απελευθέρωση, με κορύφωση τον εμφύλιο πόλεμο, ο οποίος ξεκινά το 1946 και λήγει το 1949. Με τη λήξη του εμφυλίου αποκαθίσταται η ειρήνη για την χώρα ανοίγοντας νέους δρόμους για την ανάπτυξη

⁴⁷ Μινώτου, Μ., ό.π., σελ. 69.

της. Στην πολιτική σκηνή, όμως, τα πράγματα ακολούθησαν την ίδια πορεία, με εννέα κυβερνήσεις να εναλλάσσονται στην εξουσία από το 1950 μέχρι το 1952, όταν την εξουσία ανέλαβε ο στρατάρχης Παπάγος. Έτσι, από το 1952 η χώρα μπαίνει σε μια ανοδική πορεία οικονομικής ανάπτυξης και στρατιωτικής ενδυνάμωσης. Σημαντικός σταθμός θεωρείται η ένταξη της στο NATO το 1953. Τέλος το 1955 μετά τον θάνατο του στρατάρχη Παπάγου την πρωθυπουργία αναλαμβάνει ο Κ. Καραμανλής με εντολή του βασιλιά Παύλου.⁴⁸

Η συμμετοχή της Ελλάδας στα πρώτα βήματα της Ευρωπαϊκής ενοποίησης.

Η Ελλάδα δεδομένων των συνθηκών και των καταστάσεων, που αντιμετώπιζε τα πρώτα χρόνια μετά τον πόλεμο, δεν ασχολήθηκε ενεργά με την ευρωπαϊκή ενοποίηση. Παρ' όλα αυτά η χώρα ήταν προσανατολισμένη προς μια κοινή ευρωπαϊκή πορεία. Η υποστήριξη της αυτή προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση φάνηκε αρχικά τα έτη 1946 και 1947, όταν η πλειοψηφία της Βουλής τάχθηκε υπέρ του σχεδίου του κόμη Γκουντενχόβεν- Καλέργι, που είχε ως στόχο την δημιουργία μιας ευρωπαϊκής ομοσπονδίας. Έπειτα το 1949, που δημιουργήθηκε το Συμβούλιο της Ευρώπης στο οποίο συμμετείχε και η Ελλάδα. Πολιτικά πρόσωπα που συμμετείχαν στις διαπραγματεύσεις, όπως ο Κ. Τσαλδάρης, έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση των εξελίξεων.

Έτσι, γίνεται εμφανές το ενδιαφέρον της πολιτικής ηγεσίας για την συμμετοχή της χώρας στις Δυτικοευρωπαϊκές ενοποιητικές πρωτοβουλίες. Αρχικά, η ενσωμάτωση της σε έναν ευρωπαϊκό οργανισμό θα την ενίσχυε και θα τη βοηθούσε σε θέματα εξωτερικής και εσωτερικής πολιτικής, κυρίως στην οικονομική και κοινωνική εξέλιξη και εκσυγχρονισμό της. Θα έδινε ασφάλεια στα πλαίσια της μεταπολεμικής κρίσης και του εμφυλίου και θα καθιέρωνε την Ελλάδα στο διεθνές σύστημα. Πρακτικά η συμμετοχή της χώρας στις διεργασίες αυτές την έφερε αντιμέτωπη με τον άμεσο εκσυγχρονισμό και την δυτική πραγματικότητα στην οποία ήθελε να ενταχθεί.⁴⁹

2.2.2 Οι διπλωματικές προσπάθειες που κατέληξαν στην Συμφωνία Σύνδεσης

Διαπραγματεύσεις για την Σύνδεση

Έχοντας ξεπεράσει τις δυσκολίες των προηγούμενων ετών το 1955 η Ελλάδα είχε κάνει σημαντικά βήματα προς τον εκσυγχρονισμό και την ανασυγκρότηση χωρίς αυτό να σημαίνει πως είχε φτάσει τα επίπεδα των δυτικοευρωπαϊκών χωρών στους τομείς αυτούς. Η ουσιαστική ανάπτυξη συντελείται τα επόμενα χρόνια υπό την πρωθυπουργία του Κωνσταντίνου Καραμανλή. Η πολιτική, οικονομική και νομισματική σταθερότητα των ετών που ακολούθησαν (1955-1963) ήταν η κινητήριος δύναμη, που οδήγησε στις διαπραγματεύσεις και τελικά στην υπογραφή της Συμφωνίας Σύνδεσης της χώρας με την ΕΟΚ το 1961.⁵⁰ Συγκεκριμένα, η πολιτική που ακολούθησε ο Κ. Καραμανλής είχε ως στόχο την αναβάθμιση της οικονομίας της χώρας, ώστε να φτάσει τα ευρωπαϊκά πρότυπα και στη συνέχεια να συνδεθεί με την δυτική Ευρώπη.

Από το 1957 έως το 1958 οι χώρες του ΟΕΟΣ συμμετείχαν στις διαπραγματεύσεις για την δημιουργία μιας Ευρύτερης ΕΖΕΣ (Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών). Η Ελλάδα συμμετείχε ως μέλος του ΟΕΟΣ και αρχικά εξετάστηκε η πιθανότητα να ενταχθεί

⁴⁸ Μινώτου, Μ., ό.π., σελ. 88 - 90, 144.

⁴⁹ Μινώτου, Μ., ό.π., σελ. 139.

⁵⁰ Μινώτου, Μ., ό.π., σελ. 175.

στην νεοσύστατη ΕΖΕΣ. Απορρίφθηκε όμως, όταν τον Οκτώβριο του 1958 η ευρύτερη ΕΖΕΣ διαλύθηκε και ο δρόμος προς την ΕΟΚ ήταν ο μόνος που θα επέτρεπε την στενή συνεργασία της χώρας με τα δυτικοευρωπαϊκά κράτη. Μέσω της συμμετοχής της στις διετεείς διαπραγματεύσεις δόθηκε η ευκαιρία στην χώρα να συνδιαλλαγεί με τα υπόλοιπα κράτη και να έρθει σε επαφή με αυτά, έχοντας κάνει έτσι το πρώτο βήμα προσέγγισης. Σχετικά με την ευρωπαϊκή ενοποίηση αρμόδιο ήταν το υπουργείο Συντονισμού (με υπουργό τον Α. Πρωτοπαπαδάκη), καθώς και το υπουργείο Εξωτερικών (με υπουργό τον Ευ. Αβέρωφ – Τοσίτσα). Όμως ο Κ. Καραμανλής επέλεξε για το κομμάτι των διαπραγματεύσεων τον καθηγητή Ι. Πεσμαζόγλου.^{51, 52, 53}

Την ίδια περίπου εποχή δημιουργήθηκε και η μικρή ΕΖΕΣ, μεταξύ της Βρετανίας, της Ελβετίας, της Νορβηγίας, της Σουηδίας, Δανίας, της Αυστρίας και της Πορτογαλίας, με σκοπό την προώθηση του ελεύθερου εμπορίου και της οικονομικής τους ανέλιξης. Η Ελλάδα απέρριψε σχεδόν αμέσως την επιλογή αυτή για οικονομικούς κυρίως λόγους. Η ΕΖΕΣ θα προωθούσε ελεύθερες συναλλαγές βιομηχανικών προϊόντων και όχι γεωργικών, που ήταν ο κύριος τομέας εξαγωγών της χώρας. Έπειτα, η ΕΖΕΣ δεν θα χρηματοδοτούσε την ανάπτυξη της Ελληνικής οικονομίας.

Η Σύνδεση

Η επιλογή της ΕΟΚ έγινε συνειδητά και μελετημένα. Αρχικά, είχε μια εξελικτική δυναμική, τόσο για τον ίδιο τον οργανισμό, όσο και για τα κράτη που συμπεριλαμβάνονταν σε αυτόν, την οποία οι άλλοι οργανισμοί δεν διέθεταν. Έπειτα, η Ελληνική κυβέρνηση, είδε να λύνονται μέσω της ΕΟΚ τα δυο κύρια ζητήματά της. Πρώτον, η εξωτερική ασφάλεια και δεύτερον, η οικονομική ανάπτυξη.⁵⁴ Πράγματι, όσον αφορά την εξωτερική της πολιτική η χώρα, ως μέλος μιας ευρύτερης κοινότητας κρατών, θα επικύρωνε την γεωγραφική της θέση και θα εξασφάλιζε την ασφάλειά της. Σχετικά με την οικονομική ανάπτυξη η ΕΟΚ άφηνε το περιθώριο χρηματοδότησης των μελών της και προωθούσε όλες τις οικονομίες βιομηχανικές, αλλά και γεωργικές.

Έτσι, μετά τις διετεείς διαπραγματεύσεις του ΟΕΟΣ και ενώ η Ελληνική οικονομία είχε βελτιωθεί σημαντικά, συνεχίστηκαν οι διπλωματικές επαφές μεταξύ Ελλάδας και ΕΟΚ. Στόχος ήταν η χώρα να ξεκαθαρίσει το τοπίο σχετικά με τις προθέσεις και τις προϋποθέσεις, που έπρεπε να ακολουθήσει για να ενταχθεί στην Κοινή Αγορά. Η πολιτική, που η Ελλάδα ακολούθησε στις διαπραγματεύσεις του ΟΕΟΣ και έπειτα, ήταν να επικεντρωθεί στον ίδιο τον οργανισμό και όχι στην χώρα, προβάλλοντας τα συμφέροντά της και ως σκοπό του οργανισμού. Συγκεκριμένα, η Ελλάδα υποστήριξε, ότι το νέο αυτό εγχείρημα πρέπει να στηρίξει τις πιο αδύναμες χώρες, με αποτέλεσμα να φτάσουν όλες οι χώρες της Ευρώπης στα ίδια επίπεδα ανάπτυξης.⁵⁵

Στις 8 Ιουνίου του 1959 έγινε η επίσημη υποβολή αίτησης για την σύνδεσης της

⁵¹ Ο Ιωάννης Πεσμαζόγλου με ειδικές σπουδές και διδακτορικό δίπλωμα από το πανεπιστήμιο του Καίμπριτζ, ήταν καθηγητής οικονομικών στην Αθήνα καθώς και υποδιοικητής της Τράπεζας Ελλάδος. Υπήρξε Γενικός Διευθυντής του Υπουργείου Συντονισμού από το 1951 έως το 1955.

⁵² Μινώτου, Μ., ό.π., σελ.331, 332.

⁵³ Μινώτου, Μ., ό.π., σελ.258.

⁵⁴ Μινώτου, Μ., *Η Ελλάδα στο σταυροδρόμι των Ευρωπαϊκών επιλογών (1957-1959). Η απόφαση της κυβέρνησης Κωνσταντίνου Καραμανλή για την σύνδεση με την ΕΟΚ*, Δελτίο του Κέντρου Ερεύνης της Ιστορίας του Νεώτερου Ελληνισμού, Εκδόσεις Ακαδημίας Αθηνών, κέντρον ερεύνης της ιστορίας του νεώτερου ελληνισμού, 2003, σελ. 348.

⁵⁵ Μινώτου, Μ., ό.π., σελ. 349.

χώρας στην ΕΟΚ, όπου έγινε δεκτή στις 25 Ιουλίου του 1959. Έτσι, από αυτή τη στιγμή ξεκινούν διαπραγματευτικές διαδικασίες.⁵⁶ Οι προκαταρκτικές διαπραγματεύσεις ολοκληρώθηκαν σε δύο φάσεις. Η πρώτη ολοκληρώθηκε μέσα στον Σεπτέμβριο και η δεύτερη ξεκίνησε τον Νοέμβριο και τελείωσε τον Δεκέμβριο του 1959. Έπειτα, στις 21 Μαρτίου του 1960 ξεκίνησαν οι απαραίτητες διαδικασίες για τις κυρίως διαπραγματεύσεις μεταξύ Ελλάδας και ΕΟΚ. Το τέλος των διαπραγματεύσεων ήρθε με την υπογραφή της Συνθήκης Σύνδεσης Ελλάδας - ΕΟΚ στις 9 Ιουλίου του 1961 στην Αθήνα. Η Συμφωνία των Αθηνών άρχισε να ισχύει από την 1 Νοεμβρίου του 1962. Η αντιμετώπιση του Ελληνικού λαού απέναντι στην ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ ήταν διχασμένη, πολλοί την αμφισβήτησαν και άλλοι την υποστήριξαν.

Παρά όμως τις αντιδράσεις του κόσμου, η Συμφωνία των Αθηνών και κατ' επέκταση η σύνδεση της Ελλάδας με την ΕΟΚ, θεωρήθηκε μια πράξη με μεγάλη σημασία, τόσο για την χώρα, όσο και για την κοινότητα. Για την κοινότητα η ένταξη της Ελλάδας σήμαινε την εδραίωση της ΕΟΚ παγκοσμίως, ως μιας κοινότητας ανοιχτής σε νέα μέλη τα οποία πληρούν τις απαραίτητες προϋποθέσεις.⁵⁷ Σήμαινε επίσης, την διατήρηση των ισορροπιών σε παγκόσμιο πλαίσιο, λόγω της γεωπολιτικής θέσης της Ελλάδας σε μια εποχή που τα σημάδια του Ψυχρού Πολέμου ήταν φανερά. Από την άλλη, η Ελλάδα με το να προσχωρήσει στην ΕΟΚ εξασφάλισε την εξωτερική ασφάλεια που χρειαζόταν, καθώς και ένα υποσχόμενο μέλλον σε ένα περιβάλλον πολιτικού, οικονομικού και κοινωνικού εκσυγχρονισμού.⁵⁸

2.2.3 Από το πάγωμα της Συμφωνίας ως την πλήρη ένταξή της

Η πολιτική και οικονομική κατάσταση της Ελλάδας μετά τη σύνδεση

Τα χρόνια που ακολούθησαν θεωρούνται κρίσιμα για την χώρα. Από το 1961 έως και το 1967 υπήρξε μια συχνή εναλλαγή κυβερνήσεων. Επίσης, τα οφέλη της Σύνδεσης, τόσο στον οικονομικό, όσο και στον κοινωνικό τομέα δεν ήταν τόσο μεγάλα. Η κρίση που δημιουργήθηκε ήταν εμφανής και το δημοκρατικό πολίτευμα άρχισε σταδιακά να αποδυναμώνεται. Στις 21 Απριλίου του 1967 η κρίση κορυφώθηκε με μια ομάδα αξιωματικών του στρατού να καταλαμβάνουν την εξουσία με πραξικόπημα. Από εκείνη τη στιγμή η χώρα βρίσκονταν υπό την ηγεσία του στρατού και ο βασιλιάς Κωνσταντίνος κατέφυγε στην Ιταλία.

Έπειτα από επτά χρόνια, το 1974, έληξε η περίοδος της δικτατορίας, παράλληλα με την Τουρκική εισβολή στην Κύπρο. Την κρίσιμη αυτή περίοδο ο Κωνσταντίνος Καραμανλής επιστρέφοντας από το Παρίσι (24 Ιουνίου 1974), δέχτηκε την εντολή σχηματισμού μιας μεταβατικής κυβέρνησης, η οποία ονομάστηκε Εθνική Ενότητα και πλαισιώθηκε από παλαιοκομματικά στελέχη των προ-διδασκτορικών κομμάτων. Ενώ ήταν αντιμέτωπος με όλες τις κρίσεις, που αντιμετώπιζε η χώρα, ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, με το που ανέλαβε ως πρωθυπουργός, έθεσε δυο βασικούς στόχους, την αποκατάσταση της δημοκρατίας και την διευθέτηση του Κυπριακού ζητήματος. Μέσω του θεσμικού εκσυγχρονισμού με δημοκρατικές βάσεις, θα κατοχυρωνόταν η συνταγματική δημοκρατία. Τα πρώτα βήματα προς τον εκσυγχρονισμό έγιναν, με την ψήφιση του Συντάγματος του 1975, με την νομιμοποίηση του κομμουνιστικού κόμματος και την απόλυση των πολιτικών κρατουμένων.

⁵⁶ Μινώτου, Μ., ό.π., σελ.367 .

⁵⁷ Μινώτου, Μ., ό.π., σελ 347.

⁵⁸ Μινώτου, Μ., ό.π., σελ. 350.

⁵⁹⁶⁰ Σχετικά με την Τουρκική εισβολή στην μεγαλόνησο, υπογράφηκε στη Γενεύη η συμφωνία για την αποκατάσταση της συνταγματικής τάξης και αναγνωρίστηκε η παράλληλη διοίκηση της Κύπρου. Η κατάσταση εντάθηκε όταν στις 14 Αυγούστου του ίδιου έτους, τα Τουρκικά στρατεύματα έφτασαν να έχουν καταλάβει το 38% περίπου της Κύπρου. Η Ελλάδα αποχώρησε από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ. Παρ' όλα αυτά, τα γεγονότα δεν κλιμακώθηκαν με την κατάπαυση των πυρών στις 16 Αυγούστου 1974.⁶¹

Λίγους μήνες αργότερα, τον Νοέμβριο του 1974, έχοντας διαλυθεί η κυβέρνηση της Εθνικής Ενότητας, έγιναν οι βουλευτικές εκλογές μεταπολίτευσης, για να τις κερδίσει με συντριπτική πλειοψηφία ο Κωνσταντίνος Καραμανλής με το νεοσύστατο τότε κόμμα, τη Νέα Δημοκρατία. Τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους, μετά την επανεκλογή του Κωνσταντίνου Καραμανλή, διεξήχθη δημοψήφισμα με σκοπό την επιλογή της μορφής του πολιτεύματος της χώρας, ανάμεσα στην Βασιλευόμενη και Αβασίλευτη δημοκρατία. Η συντριπτική πλειοψηφία των ψήφων ήταν κατά της Βασιλευόμενης Δημοκρατίας, με αποτέλεσμα να καταργηθεί η Βασιλεία στην Ελλάδα.

Οι σχέσεις ΕΟΚ Ελλάδας τα χρόνια της στρατιωτικής δικτατορίας

Η εναλλαγή οκτώ διαφορετικών κυβερνήσεων τα έτη 1963 – 1967 και η κατάλυση του δημοκρατικού πολιτεύματος με επακόλουθο την εγκαθίδρυση της στρατιωτικής δικτατορίας στις 21 Απριλίου του 1967 ήταν πρωτοφανή γεγονότα για την ΕΟΚ. Αρχικά, η ΕΟΚ κράτησε μια ουδέτερη στάση απέναντι στην κατάσταση της Ελλάδας. Από την μια, η κοινή γνώμη ήθελε την αποκατάσταση της δημοκρατίας στα πλαίσια της ευρωπαϊκής ενότητας που υπήρχε, ενώ από την άλλη, ο ψυχρός πόλεμος δεν επέτρεπε στις χώρες να κάνουν κάποια ενέργεια προς την ανατροπή της χούντας.⁶² Στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το θέμα θεωρήθηκε διφορούμενο λόγω του ότι, δεν γινόταν να καταργηθεί η Συμφωνία Σύνδεσης λόγω μιας προσωρινής κρίσης, όπως θεωρήθηκε η ανατροπή του πολιτεύματος και από την άλλη το καθεστώς της στρατιωτικής δικτατορίας μετέβαλε ριζικά τη Συμφωνία, η οποία ήταν πολιτική και οικονομική.

Λίγους μήνες μετά, τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους η Δανία, η Νορβηγία, η Σουηδία και λίγο πιο μετά η Ολλανδία κατηγόρησαν την ελληνική κυβέρνηση της στρατιωτικής δικτατορίας για καταπάτηση πολλών άρθρων της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ). Οι κατηγορίες θεωρήθηκαν βάσιμες και τον Ιανουάριο του 1968 η υπόθεση δικαιώθηκε, με τις τέσσερις αυτές χώρες να είναι υπέρ του να βγει η Ελλάδα από το Συμβούλιο της Ευρώπης. Αντίθετα, άλλες χώρες και συγκεκριμένα η Δυτική Γερμανία, η Βρετανία και η Γαλλία λειτούργησαν κατανευστικά προτάσσοντας γεωπολιτικά κριτήρια υπέρ της παραμονής της και τέλος άλλα κράτη κράτησαν ουδέτερη στάση, αναμονής.⁶³

Στις 26 Σεπτεμβρίου του 1968, πάρθηκε η απόφαση να δοθεί περιθώριο έξι μηνών στην Ελλάδα να προχωρήσει σε δημοκρατικές εκλογές. Η προθεσμία ανανεώθηκε, για τις

⁵⁹ Τσόγκα, Μ., *Οι διαπραγματεύσεις για την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα. Ιστορικές και πολιτικές διαστάσεις*. (Μεταπτυχιακή εργασία).

⁶⁰ Η επιστροφή Κ. Καραμανλή το 1974. Ανακτήθηκε από https://www.youtube.com/watch?v=i1XiN6_Bhl0

⁶¹ Φιλippoπουλος, Η., *Η πορεία ένταξης της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα*. (Μεταπτυχιακή εργασία).

⁶² Πεντελίου, Ε. (2018), Ευρωπαϊκό ράπισμα στη χούντα. Καθημερινή. <https://www.kathimerini.gr/society/956869/eyropaiko-rapisma-sti-choynta/>

⁶³ Φιλippoπουλος, Η., ό.π., σελ. 53-54.

31 Ιανουαρίου του 1968 έως την άνοιξη του ίδιου έτους. Τον Μάιο του 1969 η Επιτροπή Υπουργών, αποφάσισε την αποβολή της Ελλάδας από την ΕΟΚ. Η απόφαση δεν εφαρμόστηκε κατευθείαν, αντίθετα πέρασαν κάποιοι μήνες, ώσπου τον Δεκέμβριο του 1969, αφού ξεπέρασε τις αμφιβολίες που είχε και η Βρετανία, ανακοινώθηκε η απόφαση του να βγει η Ελλάδα από το Συμβούλιο της Ευρώπης.⁶⁴

Η πλήρης ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ

Βγαίνοντας από τα χρόνια της στρατιωτικής δικτατορίας, η Ελλάδα βρισκόταν σε μια γενική αστάθεια. Η ένταξη της στον κορμό της ενωμένης Ευρώπης φάνηκε εξ αρχής ότι θα βοηθούσε την χώρα σε πολιτικό, οικονομικό και στρατιωτικό επίπεδο. Έτσι, η κυβέρνηση προχώρησε στο πρώτο αίτημα προσχώρησης, ως πλήρες μέλος, με επιστολή του πρωθυπουργού Κ. Καραμανλή στο Συμβούλιο Υπουργών στις 12 Ιουνίου του 1975. Η πρώτη αυτή προσπάθεια ένταξης της Ελλάδας δεν απέδωσε. Ακολούθησε ένα διάστημα εσωτερικής ανάπτυξης και εκσυγχρονισμού, καθώς και έντονης εξωτερικής πολιτικής της κυβέρνησης της Νέας Δημοκρατίας. Μέσα στο κλίμα αποκατάστασης της χώρας μετά την επταετή χούντα, οι διαπραγματεύσεις του πρωθυπουργού και της κυβέρνησης με μέλη και με εκπροσώπους της ΕΟΚ συνεχίστηκαν.

Η επίσημη έναρξη των διαπραγματεύσεων έγινε στις 27 Ιουλίου του 1976.⁶⁵ Κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων η Ελληνική πλευρά επεδίωξε αρχικά, την γρήγορη ένταξη της χώρας και τη σύντομη προ - ενταξιακή περίοδο. Έπειτα, επεδίωξε την ένταξη της ως μονάδα, όχι μαζί με την Ισπανία και την Πορτογαλία, οι οποίες τον καιρό εκείνο επίσης είχαν ξεκινήσει τις διαπραγματεύσεις, πράγμα που κατάφερε.⁶⁶ Τα κύρια προβλήματα που αντιμετώπιζε η Ελλάδα ήταν οικονομικά, αφού δεν βρισκόταν στα ίδια επίπεδα ανάπτυξης με τις χώρες της ΕΟΚ. Παρά τα προβλήματα αυτά και τις επιφυλάξεις των κρατών μελών, στο σύντομο διάστημα μετά την επταετή δικτατορία, είχε επαναφέρει και ισχυροποιήσει τους δημοκρατικούς της θεσμούς, κάτι που έγινε ένα ισχυρό χαρτί κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων. Έτσι, έπειτα από τις επαφές της χώρας, αλλά και τις προσωπικές επαφές του πρωθυπουργού Κωνσταντίνου Καραμανλή η περίοδος των διαπραγματεύσεων ολοκληρώθηκε το 1978. Η υπογραφή της Συνθήκης Προσχώρησης υπογράφηκε στις 28 Μαΐου του 1979 στο Ζάμπειο. Η Συνθήκη ισχύει από το 1981 όπου η Ελλάδα έγινε πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας.⁶⁷

⁶⁴ Φιλипπόπουλος, Η., ό.π., σελ. 54-55.

⁶⁵ Η ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης -1976. Ανακτήθηκε από https://europa.eu/european-union/about-eu/history/1970-1979/1976_el

⁶⁶ Φιλипπόπουλος, Η., ό.π., σελ. 61.

⁶⁷ Φιλипπόπουλος, Η., ό.π., σελ. 62-64.

3. Αρχειακές πηγές στην Ελλάδα: περίπτωση μελέτης Ίδρυμα «Κωνσταντίνος Γ. Καραμανλής»

3.1 Χαρτογράφηση αρχειακών πηγών: συνοπτική αναφορά

Το θέμα της ευρωπαϊκής ενοποίησης έχει απασχολήσει μεγάλο αριθμό ερευνητών. Η βιβλιογραφία, ελληνική και ξένη, είναι αξιοσημείωτη, όπως επίσης και ο αριθμός των πηγών που έχουν σχέση με το θέμα αυτό. Όσον αφορά τις ελληνικές αρχειακές πηγές, που ανήκουν στη θεματολογία αυτή, μπορούν να διαχωριστούν σε δύο κατηγορίες, στις δημόσιες ή κρατικές και στις ιδιωτικές.

Ξεκινώντας από τον χώρο των δημοσίων αρχείων, που σχετίζονται και με την συμμετοχή της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σημαντικό είναι το αρχείο του Υπουργείου Εξωτερικών. Το Υπουργείο Εξωτερικών (ΥΠ.ΕΞ.) είναι υπεύθυνο για την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής της χώρας και είναι αρμόδιο για θέματα, που αφορούν τις διεθνείς σχέσεις, τη διεθνή συνεργασία, τη διεθνή πολιτική και εκπροσώπηση της χώρας, την προάσπιση των ελληνικών συμφερόντων στο εξωτερικό, καθώς και την ενίσχυση της διεθνούς νομιμότητας. Μέσα στα πλαίσια των δραστηριοτήτων του λειτουργεί και το *Διπλωματικό και Ιστορικό Αρχείο (Υ.Δ.Ι.Α.)*. Το αρχείο είναι υπεύθυνο για τη φύλαξη, συντήρηση, ταξινόμηση και αξιοποίηση των γραπτών, οπτικοακουστικών και ηλεκτρονικών αρχείων του ΥΠ.ΕΞ., τόσο της κεντρικής υπηρεσίας, όσο και των Αρχών του Εξωτερικού (Πρεσβείες, Προξενία κ.λπ.). Στο Υ.Δ.Ι.Α. συμπεριλαμβάνεται επίσης το κινηματογραφικό αρχείο και τα υπαγόμενα σε αυτό τμήματα, δηλαδή το φωτογραφικό αρχείο και το εργαστήριο ψηφιοποίησης, καθώς και τη βιβλιοθήκη του ΥΠ.ΕΞ.

Το αρχείο ξεκινά τη λειτουργία του από τα πρώτα χρόνια της απελευθέρωσης. Ο όγκος, όμως, του αρχειακού υλικού αυξάνεται σημαντικά από την μεταπολεμική εποχή μέχρι και σήμερα. Σημαντικός λόγος αυτής της αλλαγής, είναι η συμμετοχή της Ελλάδας σε διεθνείς οργανισμούς ως ισότιμο με άλλες χώρες μέλος. Ένας από αυτούς τους οργανισμούς είναι και η Ευρωπαϊκή Ένωση. Το Υπουργείο Εξωτερικών (μαζί με τον Υπουργείο Συντονισμού) ήταν οι κύριοι υπεύθυνοι φορείς για την ενοποιητική διαδικασία, στην πρώτη φάση της με την υπογραφή της Συμφωνίας Σύνδεσης το 1961 και στην δεύτερη φάση της ένταξης η οποία ολοκληρώθηκε το 1981.

Τρόπος προσέγγισης της αρχειακής συλλογής του Υ.Δ.Ι.Α. γενικά, αλλά και συγκεκριμένα, των αρχείων, που σχετίζονται με την ευρωπαϊκή ενοποίηση μπορεί να γίνει αρχικά με την έρευνα στους χώρους των αρχείων. Για να επιτραπεί στον ερευνητή η μελέτη στους χώρους του αρχείου, θα πρέπει να ακολουθήσει μια συγκεκριμένη διαδικασία. Η διαδικασία έχει αλλάξει, ώστε να πληροί τις προδιαγραφές, που ορίζει το κράτος στα πλαίσια προστασίας των πολιτών εν καιρώ πανδημίας. Έτσι, κάποιες από τις αλλαγές, που έχουν συντελεστεί λόγω του κορωνοϊού, είναι αρχικά οι ερευνητές, να κλείνουν ένα ραντεβού πριν επισκεφθούν το αναγνωστήριο και έπειτα να δίνεται η δυνατότητα σε ένα μόνο άτομο την ημέρα με την παρουσία ενός υπαλλήλου να βρίσκεται στον χώρο αυτόν. Η τεχνολογία συνδράμει και προωθεί την έρευνα, πάντοτε και πολύ περισσότερο τώρα λόγω της πανδημίας. Μέσα από την ηλεκτρονική σελίδα του Υ.Δ.Ι.Α. υπάρχει η δυνατότητα επίσκεψης του ηλεκτρονικού καταλόγου του αρχείου, καθώς και του αρχειακού υλικού, που έχει ψηφιοποιηθεί. Το ψηφιοποιημένο αρχειακό υλικό των 4.000.000 σελίδων καλύπτει την περίοδο 1821-1923, η πρόσβαση στα αρχεία μετά το 1923 μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο με επίσκεψη του ερευνητή στην υπηρεσία. Τέλος, δίνεται η δυνατότητα προσέγγισης των αρχειακών πηγών, που σχετίζονται με την ευρωπαϊκή ενοποίηση μέσω των δύο εκδόσεων

των αρχειακών συλλογών του Υ.Δ.Ι.Α.. Ο πρώτος τόμος είναι: Η συμμετοχή της Ελλάδας στην πορεία προς την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Η κρίσιμη Εικοσαετία 1948-1968, τόμος πρώτος (Υπουργείο Εξωτερικών – Υπηρεσία Διπλωματικού & Ιστορικού Αρχείου, Αθήνα, 2003) και ο δεύτερος: Ολοκλήρωση, Από το πάγωμα της Συμφωνίας Σύνδεσης έως την Ένταξη 1968 – 1981, τόμος δεύτερος (Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2006).

Μια άλλη δημόσια αρχειακή υπηρεσία με πλούσιο αρχειακό υλικό είναι τα *Γενικά Αρχεία του Κράτους (Γ.Α.Κ.)*. Τα Γ.Α.Κ., αν και ιδρύθηκαν το έτος 1914 περιέχουν έγγραφα από την κήρυξη της Επανάστασης του 1821, όταν δημιουργήθηκαν οι πρώτες κρατικές δομές. Ουσιαστικά μέτρα για αρχειακή οργάνωση, βέβαια, πάρθηκαν κάποια χρόνια μετά κατά την περίοδο διακυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια. Αποστολή των Γ.Α.Κ. είναι ο εντοπισμός, η συγκέντρωση, η διάσωση, η διατήρηση και η εποπτεία στο διηνεκές των αρχείων της χώρας, η διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης σε αυτά με γνώμονα την ελευθερία της γνώσης, της πληροφόρησης και της έρευνας και η καλλιέργεια εθνικής αρχειακής συνείδησης. Το συντριπτικό όγκο του υλικού και την κυρίως αρμοδιότητα των Γ.Α.Κ. αποτελούν τα δημόσια αρχεία.

Συγκεκριμένα στην Κεντρική Υπηρεσία (Κ.Υ.) των Γ.Α.Κ. τα δημόσια αρχεία διακρίνονται πρώτα στην μεγάλη κατηγορία των αρχείων του 19^{ου} αιώνα και συγκεκριμένα της περιόδου του Αγώνα, του Ιωάννη Καποδίστρια, του Όθωνα, του Γεωργίου Α' (με κατά περίπτωση χρονολογικές επικαλύψεις). Επόμενη κατηγορία είναι, τα αρχεία του 20^{ου} και 21^{ου} αιώνα, τα οποία προέρχονται από δημόσιες υπηρεσίες τόσο της Κεντρικής Διοίκησης, όσο και της αποκεντρωμένης, καθώς και αρχεία δικαστικών και συμβολαιογραφικών αρχών. Μέρος του αρχειακού υλικού είναι επίσης τα ιδιωτικά αρχεία και οι συλλογές.

Ένα παράδειγμα αρχειακού υλικού που περιέχει η Κ.Υ. των Γ.Α.Κ. και σχετίζεται με την ευρωπαϊκή ενοποίηση είναι το αρχείο του Υπουργείου Συντονισμού / Εθνικής Οικονομίας, των ετών 1948-1981. Μια από τις αρμοδιότητες του Υπουργείου Συντονισμού ήταν και οι διπλωματικές σχέσεις με την Δύση, στην πορεία της χώρας προς την ένταξη.

Πολύ μεγάλη σημασία έχουν τα αρχεία των τραπεζών, ενδεικτικό παράδειγμα είναι το *Ιστορικό Αρχείο της Τράπεζας Ελλάδος (Ι.Α.Τ.Ε.)*. Το μεγαλύτερο μέρος του Ι.Α.Τ.Ε. χρονολογείται από το έτος ίδρυσης της τράπεζας, το 1927 και αποτελείται από τεκμήρια που αντανακλούν τις δραστηριότητές της. Συγκεκριμένα, το αρχείο αρχικά, περιέχει υλικό που σχετίζεται με αποφάσεις της διοίκησης και με την λειτουργία, τις εργασίες και τις αρμοδιότητες του ιδρύματος. Ακόμη, περιλαμβάνει προσωπικά αρχεία διοικητών και υποδιοικητών και τέλος αρχεία τρίτων ή γενικά αρχεία, που σχετίζονται με την οικονομική και τραπεζική ιστορία της Ελλάδας.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον, ως προς το θέμα της ενοποιητικής διαδικασίας για την Ελλάδα, έχει το προσωπικό αρχείο του Ιωάννη (Γιάγκου) Πεσμαζόγλου. Ο Ι. Πεσμαζόγλου, τα χρόνια της πολιτικής του καριέρας, διετέλεσε Γενικός Διευθυντής στο Υπουργείο Συντονισμού, Οικονομικός Σύμβουλος, Υποδιοικητής της Τράπεζας της Ελλάδας και Υπουργός Οικονομικών. Τα έτη 1957 έως 1961 ηγήθηκε της ελληνικής αντιπροσωπείας στις διαπραγματεύσεις με την ΕΖΕΣ και την ΕΟΚ και ένα χρόνο μετά την υπογραφή της Συμφωνίας Σύνδεσης, το 1962 έως το 1965 της Επιτροπής Ευρωπαϊκής Συνεργασίας.⁶⁸

⁶⁸ Αρχείο Ιωάννη (Γιάγκου) Πεσμαζόγλου. Ανακτήθηκε από

[https://www.bankofgreece.gr/RelatedDocuments/%CE%94%CE%B5%CE%BB%CF%84%CE%AF%CE%B F %CE%A0%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AE%CF%82 %C E%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF%CF%85 %CE%99%CF%89%CE%AC%CE%BD %CE%BD%CE%B7 \(%CE%93%CE%B9%CE%AC%CE%B3%CE%BA%CE%BF%CF%85\) %CE%A0 %CE%B5%CF%83%CE%BC%CE%B1%CE%B6%CF%8C%CE%B3%CE%BB%CE%BF%CF%85.pdf](https://www.bankofgreece.gr/RelatedDocuments/%CE%94%CE%B5%CE%BB%CF%84%CE%AF%CE%B F %CE%A0%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AE%CF%82 %C E%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF%CF%85 %CE%99%CF%89%CE%AC%CE%BD %CE%BD%CE%B7 (%CE%93%CE%B9%CE%AC%CE%B3%CE%BA%CE%BF%CF%85) %CE%A0 %CE%B5%CF%83%CE%BC%CE%B1%CE%B6%CF%8C%CE%B3%CE%BB%CE%BF%CF%85.pdf)

Όσον αφορά τα οπτικοακουστικά υλικά στην Ελλάδα, μοναδικό σε πλούτο είναι το *αρχείο της Ελληνικής Ραδιοφωνικής Τηλεόρασης ΕΡΤ*. Περιέχει τηλεοπτικό, ραδιοφωνικό, φωτογραφικό και έντυπο αρχειακό υλικό, το οποίο αποτελεί πάνω από το 80% του οπτικοακουστικού αρχείου της χώρας. Συγκεκριμένα, το αρχείο της ΕΡΤ περιλαμβάνει, αρχείο τηλεοπτικού προγράμματος, επίκαιρα – ειδησεογραφικό υλικό, αθλητικό και κοινοβουλευτικό αρχείο τηλεόρασης, αρχείο ραδιοφώνου, μουσική βιβλιοθήκη, φωτογραφικό αρχείο, αρχείο τευχών ραδιοπρογράμματος και ραδιοτηλεόρασης. Υπάρχει ακόμα, και μία συλλογή αντικειμένων μουσείου, τα οποία σχετίζονται με την ιστορία της τηλεόρασης, της ραδιοφωνίας, της κινηματογραφίας και της φωτογραφίας στην Ελλάδα. Επίσης, μεγάλο κομμάτι του αρχείου έχει ψηφιοποιηθεί. Το ψηφιοποιημένο υλικό προέρχεται από τα αρχεία τηλεοπτικού προγράμματος, το επίκαιρο - ειδησεογραφικό υλικό τηλεόρασης, τη μουσική βιβλιοθήκη και το φωτογραφικό αρχείο. Το αρχειακό υλικό φυλάσσεται, συντηρείται, αποκαθίσταται, ψηφιοποιείται αλλά και προβάλλεται (για ερευνητικούς λόγους) σε ειδικές εγκαταστάσεις στα αρχεία της ΕΡΤ.

Ανάμεσα στο υλικό του αρχείου υπάρχει ένα κομμάτι, το οποίο αναφέρεται στην ευρωπαϊκή ενοποίηση. Μέσω μιας περιήγησης στο ψηφιοποιημένο υλικό του αρχείου και συγκεκριμένα στην κατηγορία *Επίκαιρα – Ειδησεογραφικό Υλικό* ο ερευνητής έχει πρόσβαση σε ένα μεγάλο εύρος οπτικοακουστικού υλικού. Ανάμεσα στο αρχειακό αυτό υλικό κάποιος μπορεί να βρει ομιλίες πολιτικών προσώπων, συνεδριάσεις της ολομέλειας της Βουλής, αλλά και σημαντικές στιγμές της πορείας της Ελλάδας προς την ευρωπαϊκή ενοποίηση. Ένα παράδειγμα είναι η υπογραφή της Συνθήκης Ένταξης της Ελλάδας στην ΕΟΚ στο Ζάμπειο Μέγαρο.

Ένα, ακόμη, ιδιωτικό αρχείο είναι το *Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο (Ε.Λ.Ι.Α.)*. Το Ε.Λ.Ι.Α. ιδρύθηκε το 1980, με τη μορφή μη κερδοσκοπικού Ιδρύματος. Το 1997 ξεκίνησε η λειτουργία του Ε.Λ.Ι.Α. και στη Θεσσαλονίκη και από το 2009 αποτελεί τμήμα του *Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τραπέζης (Μ.Ι.Ε.Τ.)*. Στα πλαίσια του ιδρύματος εκτός από το αρχείο λειτουργεί επίσης, βιβλιοθήκη, εκθετήριο και αναγνωστήριο.

Το αρχείο του Ε.Λ.Ι.Α. αποτελείται από μεγάλο αριθμό ιδιωτικών αρχείων (προσώπων, οικογενειών, συλλογών εταιριών κ.ά.) που χωρίζονται σε κυρίως δύο ενότητες: τα ιστορικά και τα λογοτεχνικά αρχεία. Στα ιστορικά εντάσσονται τα αρχεία που αφορούν, την επανάσταση του 1821, την μελέτη της οικονομικής ιστορίας μέσα από αρχεία τραπεζιτών, διοικητών της Εθνικής Τράπεζας, τον μικρασιατικό ελληνισμό, την μετανάστευση και την ναυτιλία.

Μεγάλο μέρος του αρχείου έχει ψηφιοποιηθεί. Συγκεκριμένα μέσω του πρώτου έργου, «ψηφιοποίηση, αξιοποίηση πολιτιστικών συλλογών του Ε.Λ.Ι.Α.», φωτογραφίες και καρτ ποστάλ (φωτογραφικό αρχείο), εφημέρια (συλλογή εφημερών τεκμηρίων), εφημερίδες, περιοδικά και ημερολόγια (συλλογή τύπου) και τεκμήρια θεάτρου κινηματογράφου και μουσικής, έχουν μετατραπεί σε ψηφιακή μορφή και έχουν αξιοποιηθεί στα πλαίσια της ανάδειξής τους. Το δεύτερο έργο, «πτυχές της νεώτερης ελληνικής ιστορίας μέσα από φωτογραφικές και εκδοτικές καταγραφές (1852- 1980): ανάπτυξη και ανάδειξη ολοκληρωμένων συλλογών του Ε.Λ.Ι.Α.», περιλαμβάνει φωτογραφίες, χάρτες, με σκοπό, την αξιοποίηση και ανάδειξη του αρχειακού υλικού του Ε.Λ.Ι.Α.

Σχετικά με την συμμετοχή της Ελλάδας στην ΕΟΚ το αρχείο του Ε.Λ.Ι.Α. προσφέρει μία σειρά αρχείων. Συγκεκριμένα, στον κατάλογο του αρχείου υπάρχει η δυνατότητα θεματικής αναζήτησης αρχείων σχετικά με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα.

Στη συνέχεια, σημαντικά για την μελέτη της πορείας της Ελλάδας στην ένταξη της στην ενωμένη Ευρώπη, είναι τα προσωπικά αρχεία πολιτικών προσωπικοτήτων, που έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην ενεργό πολιτική δράση. Τα αρχεία αυτά μπορεί να έχουν ενταχθεί σε μεγαλύτερες αρχειακές μονάδες, ιδιωτικές ή δημόσιες, όπως το αρχείο του Ι. Πεσμαζόγλου,

το οποίο βρίσκεται στο Ι.Α.Τ.Ε. Υπάρχουν όμως και κάποια αρχεία (με τη θεματολογία που μας ενδιαφέρει), τα οποία βρίσκονται σε ιδιωτικούς οργανισμούς, με σκοπό τη διαφύλαξη της μνήμης συγκεκριμένων πολιτικών προσώπων. Κάποια από τα αρχεία αυτά είναι το αρχείο Γ. Παπανδρέου, στο *Πνευματικό Ίδρυμα Γεωργίου Παπανδρέου*.

Το Πνευματικό Ίδρυμα Γεωργίου Παπανδρέου ιδρύθηκε το 1989, ως κοινωφελές ίδρυμα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Το ίδρυμα, είχε ως σκοπό, τη συστηματική μελέτη και έρευνα της ζωής και του έργου του Γεωργίου Παπανδρέου, καθώς και τη διαφύλαξη της μνήμης του. Το αρχείο του ιδρύματος, έχει ως κύρια θεματολογία την πολιτική δράση του Γεωργίου Α. Παπανδρέου. Το αρχειακό υλικό καλύπτει τη χρονολογική περίοδο από το 1876 ως το 1968. Αποτελείται από γραπτά τεκμήρια, τα οποία καλύπτουν και το μεγαλύτερο μέρος του αρχείου, από μια πλούσια φωτογραφική συλλογή, μια μικρή συλλογή οπτικοακουστικού υλικού, καθώς και γελοιογραφίες, έντυπα, αφίσες, αποκόμματα τύπου, εφημερίδες και περιοδικά. Σημαντικό μέρος του αρχείου αποτελούν και τα ημερολόγια του Γ. Παπανδρέου, των ετών 1962 με 1968. Τέλος, το αρχείο είναι ταξινομημένο και θεματικά οργανωμένο και στο νούμερο 16 της αρίθμησης των θεμάτων του αρχείου, βρίσκεται η οικονομία (1959-1967) – Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) (1959-1966). Πέρα από τα αρχεία των Ιδρυμάτων του Γ. Παπανδρέου και του Κ. Καραμανλή, που θα παρουσιαστεί παρακάτω, υπάρχουν και άλλα ιδιωτικά αρχεία πολιτικών προσώπων, όπως το αρχείο του *Ιδρύματος Κ. Μητσοτάκη* και αυτό του *Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος»*, στο Χανιά.

3.2 Περίπτωση μελέτης: Ίδρυμα «Κωνσταντίνος Γ. Καραμανλής»

Ιστορικό δημιουργίας και γενικά στοιχεία Ιδρύματος Κ. Καραμανλή

Το Ίδρυμα Κωνσταντίνος Γ. Καραμανλής, συστάθηκε το 1983, αποτελεί πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου και διέπεται από τους νόμους περί κοινωφελών ιδρυμάτων. Η πρωτοβουλία της ίδρυσής του, ανήκει, στον Κ. Τσάτσο, στον Κ. Τρυπάνη και στον Κ. Σβολόπουλο. Οι τρεις αυτές προσωπικότητες των Γραμμάτων, παρακολουθώντας τις εξελίξεις στις ΗΠΑ και την Ευρώπη, όπου παρόμοια Ιδρύματα υπήρχαν ήδη, πρότειναν την ιδέα σύστασης ενός, του πρώτου, ελληνικού Ιδρύματος με επίκεντρο τη πολιτική δράση του Κ. Καραμανλή. Πράγματι, ο Κ. Καραμανλής ανταποκρίθηκε θετικά στην πρόταση αυτή, με αποτέλεσμα τη δημιουργία του Ιδρύματος Κωνσταντίνου Γ. Καραμανλή. Κύριος σκοπός του Ιδρύματος έγινε η προσέγγιση των ιστορικών γεγονότων μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, παράλληλα με την προώθηση της μελέτης, της έρευνας και της Ενωμένης Ευρώπης. Ο σκοπός αυτός επιτυγχάνεται με τη συγκέντρωση, τη διαφύλαξη και την αξιοποίηση του προσωπικού αρχείου και την προαγωγή της επιστημονικής έρευνας.

Το Ίδρυμα Καραμανλή δραστηριοποιείται σε πολλούς διαφορετικούς τομείς. Αρχικά, στις εγκαταστάσεις του λειτουργεί, εκτός του αρχείου, και βιβλιοθήκη. Η βιβλιοθήκη αποτελεί αυτοτελές μέρος του Ιδρύματος, και συγκροτήθηκε την ίδια περίοδο με το Ίδρυμα, το 1983, με προσωπική μέριμνα του Κ. Καραμανλή. Το περιεχόμενό της σχετίζεται άμεσα με την ανάγκη για τεκμηρίωση των γεγονότων, στα οποία αναφέρεται το πρωτογενές αρχειακό υλικό, και στην αυτοτελή ενημέρωση των μελετητών, με την προσφυγή μόνο σε έντυπες πηγές. Μέρος του Ιδρύματος είναι και η συλλογή χειμηλίων και περιλαμβάνει μεταξύ άλλων προσωπικά ενθύμια και έργα ζωγραφικής ή γλυπτικής με ιδιαίτερο ιστορικό και καλλιτεχνικό ενδιαφέρον. Ακόμη, το ίδρυμα επιμελείται την έκδοση σειράς δημοσιευμάτων, με θεματολογία σχετική με το περιεχόμενο του αρχείου. Είναι, επίσης υπεύθυνο για την διεξαγωγή συνεδρίων, σεμιναρίων, διαλέξεων, εκθέσεων καθώς,

και πολιτιστικών εκδηλώσεων. Άλλος ένας τομέας δράσης του Ιδρύματος, είναι η συνεργασία του με παρεμφερή Ιδρύματα του εξωτερικού, όπως τα Ιδρύματα Κόνραντ Αντενάουερ και Σαρλ Ντε Γκωλ κ.ά.. Τέλος, το Ίδρυμα Καραμανλή είναι υπεύθυνο για τη σύσταση Έδρας Ελληνικών και Ευρωπαϊκών Σπουδών «Κωνσταντίνος Καραμανλής» στη Σχολή Fletcher του Πανεπιστημίου Tufts της Βοστώνης και για τη διοργάνωση επιμορφωτικών προγραμμάτων.

Ιστορικό Αρχείο Ιδρύματος

Το ιστορικό αρχείο του ιδρύματος αποτελεί ένα μεγάλο κομμάτι του ιστορικού αρχείου, το οποίο εντάσσεται στους κόλπους του Ιδρύματος Καραμανλή, αποτελεί το προσωπικό αρχείο του Κωνσταντίνου Καραμανλή το οποίο δώρισε ο ίδιος και αναφέρεται στην πολιτική του δράση από το 1946 έως το 1995. Το αρχείο αυτό πλαισιώνουν και άλλα αρχεία πολιτικών προσωπικοτήτων και συνεργατών του Κ. Καραμανλή, όπως του Ευάγγελου Αβέρωφ-Τοσίτσα, του Κωνσταντίνου Παπακωνσταντίνου, Γεωργίου Αποστολάτου και του Γεωργίου Σπέντζα καθώς, και άλλων προσωπικοτήτων και πολιτικών. Ακόμη, υπάρχει η συλλογή προφορικών μαρτυριών προσώπων που συνεργάστηκαν στενά με τον Κ. Καραμανλή, όπως του Γεωργίου Κοντογεώργη και η συλλογή κειμηλίων που περιέχει μεταξύ άλλων προσωπικά ενθύμια και έργα ζωγραφικής ή γλυπτικής. Σημαντικό είναι και το φωτογραφικό αρχείο και η συλλογή βίντεο (οπτικοακουστικό υλικό). Τα τεκμήρια αυτά διατίθενται για ερευνητικούς λόγους σε απλούς ερευνητές αλλά και σε ερευνητικά κέντρα στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Η ψηφιοποίηση και η τεκμηρίωση που έχει γίνει στο αρχείο βοήθησε σημαντικά προς αυτή την κατεύθυνση, αλλά και στην προστασία και την συντήρηση του υλικού.

Σχετικά με την ευρωπαϊκή ενοποίηση, το Ιστορικό Αρχείο του Ιδρύματος, περιέχει ένα σημαντικό αριθμό αρχείων. Αρχικά, από την περίοδο της πρώτης πρωθυπουργικής θητείας του Κ. Καραμανλή, το αρχείο περιλαμβάνει τις ενέργειες που έγιναν τα χρόνια της Συμφωνίας Σύνδεσης. Έπειτα, το αρχειακό υλικό της δεκαετίας του 70, αριθμητικά είναι μεγαλύτερο και περιέχει τις διαπραγματεύσεις και τελικά την ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ.

Δωδεκάτομο Αρχείου Κ. Καραμανλή

Στα πλαίσια προαγωγής της ιστορικής έρευνας, έγινε μια προσπάθεια γνωστοποίησης του αρχειακού υλικού, μέσω της δημοσιοποίησής του. Αποτέλεσμα αυτής της προσπάθειας είναι οι δώδεκα τόμοι, με τίτλο *«Κωνσταντίνος Καραμανλής: Αρχείο, γεγονότα και κείμενα»*. Ανάμεσα στις σελίδες των δώδεκα αυτών τόμων, κάποιος μπορεί να βρει ομιλίες, έγγραφα, φωτογραφίες, αλληλογραφία από το προσωπικό αρχείο του Κ. Καραμανλή. Συγκεκριμένα, για το θέμα της ευρωπαϊκής ενοποίησης πολύ σημαντικές είναι οι ομιλίες από τη Βουλή της περιόδου των διαπραγματεύσεων, τα μνημόνια συνομιλιών του Κ. Καραμανλή με πολιτικούς ηγέτες της ΕΟΚ, έγγραφα πρεσβειών, καθώς και οι αναφορές προόδου της Τράπεζας της Ελλάδος και του Υπουργείου Οικονομικών, σχετικά με το αν μπορεί να επιτευχθεί η Ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ. Μέσω αυτών ο αναγνώστης έχει την ευκαιρία να έρθει σε επαφή και να περιηγηθεί στην ιστορική πραγματικότητα της σύγχρονης Ελλάδας. Τέλος, οι τόμοι είναι προσιτοί στον ερευνητή μέσω διαδικτύου, το Ίδρυμα Κ. Καραμανλής έχει ψηφιοποιήσει και τους δώδεκα τόμους, αλλά και στην φυσική μορφή τους, μέσω βιβλιοθηκών και βιβλιοπωλείων. Η πρώτη παρουσίαση των τόμων στο κοινό, μαζί με την ιστοσελίδα του Ιδρύματος, σε εκδήλωση που επιμελήθηκε το Ίδρυμα στο Μέγαρο Μουσικής. Ποιο είναι, όμως, το θέμα που πραγματεύεται ο κάθε ένας από τους

τόμους αυτούς; Και πού μπορεί κάποιος να βρει, μέσα στους τόμους, στοιχεία για την πορεία της Ελλάδας προς την ευρωπαϊκή σύνδεση / ένταξη;

Ο πρώτος τόμος, με τίτλο «Ανοδική πορεία 1946-1956» έχει ως κύριο θέμα τα πρώτα βήματα της πολιτικής καριέρας του Κωνσταντίνου Καραμανλή μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Ξεκινά με τις πρώτες μεταπολεμικές κοινοβουλευτικές εκλογές το 1946. Από την χρονιά αυτή ο Κ. Καραμανλής αποκτά ενεργό δράση στη πολιτική αναλαμβάνοντας κυβερνητικά καθήκοντα, ως υπουργός Εργασίας. Τα χρόνια που θα ακολουθήσουν, θα περάσει και από άλλες υπουργικές θέσεις. Ο πρώτος αυτός τόμος κλείνει με το τέλος μιας εποχής και την αρχή μιας καινούριας, με τον Κ. Καραμανλή εκλεγμένο πρωθυπουργό της χώρας, το 1955.

Οι επόμενοι τέσσερεις τόμοι μοιράζονται τον ίδιο τίτλο, «Οκταετία δημιουργίας 1956-1963».

Ο δεύτερος τόμος (1 Μαρτίου 1956 – 31 Δεκεμβρίου 1957), επικεντρώνεται στην εξωτερική πολιτική της χώρας, την κατάσταση στην Κύπρο με έμφαση στην οικονομική ανάπτυξη της περιόδου εκείνης.

Ο τρίτος (1 Ιανουαρίου 1958 – 1 Μαρτίου 1959) ξεκινά με την προσπάθεια για οικονομική ανάπτυξη, συνεχίζει με την κυβερνητική κρίση, για να καταλήξει στα τελικά βήματα, που οδήγησαν στην ανεξαρτητοποίηση της Κύπρου.

Ο τέταρτος τόμος, πραγματεύεται την περίοδο από τις 2 Μαρτίου του 1959 έως τις 31 Μαρτίου του 1961. Τα χρόνια αυτά ήταν καθοριστικά για τις σχέσεις της Ελλάδας με την ΕΟΚ. Τότε έγιναν οι διπλωματικές προσπάθειες, που οδήγησαν στην υπογραφή της Συμφωνίας Σύνδεσης. Αυτό είναι και το θέμα του τόμου αυτού, η παρακολούθηση των εσωτερικών και εξωτερικών εξελίξεων του διαστήματος αυτού με επίκεντρο την υπογραφή της Συμφωνίας Σύνδεσης με την ΕΟΚ.

Ο πέμπτος τόμος (1 Απριλίου 1961 – 7 Ιουνίου 1963), πραγματεύεται την εσωτερική πολιτική της χώρας, επικεντρώνεται στην βιομηχανική ανάπτυξη στην τρίτη επανεκλογή της κυβέρνησης Καραμανλή και στις αντιδράσεις της αντιπολίτευσης, καθώς και στην πρόταση για αναθεώρηση του Συντάγματος. Σχετικά με την εξωτερική πολιτική γίνεται αναφορά στην επίσκεψη του Έλληνα πρωθυπουργού στις ΗΠΑ και στον Καναδά και του Ντε Γκωλ στην Αθήνα, υπογραμμίζοντας έτσι τον δυτικοευρωπαϊκό προσανατολισμό της χώρας, ο οποίος πλέον έχει επισημοποιηθεί με την Ελλάδα να είναι μέλος της ΕΟΚ.

Οι τόμοι έξι και επτά έχουν επίσης κοινό τίτλο. Ο τίτλος τους είναι: «Περίοδος δοκιμασίας 1963-1974». Αρχικά, ο έκτος τόμος (8 Ιουνίου 1963 - 21 Απριλίου 1967), έχει ως κύριο θέμα την απομάκρυνση του Κ. Καραμανλή από την πολιτική ζωή και η κρίση που αντιμετώπιζε στον τομέα αυτό η Ελλάδα.

Έπειτα, ο έβδομος τόμος (21 Απριλίου 1967 – 24 Ιουλίου 1974), ακολουθεί τα χρόνια της δικτατορίας στην Ελλάδα, με τον αυτοεξόριστο ακόμα Καραμανλή στο Παρίσι, έως τον Ιούλιο του 1974, όπου επιστρέφει στην Ελλάδα και αποκαθίσταται η δημοκρατία.

Στη συνέχεια, συναντάμε τους τόμους όγδοο και ένατο, με κοινό και πάλι τίτλο, ο οποίος είναι ο εξής: «Αναστήλωση της Δημοκρατίας 1974-1977». Πρώτα, ο όγδοος τόμος, (24 Ιουλίου 1974 – 3 Σεπτεμβρίου 1975) επικεντρώνεται στις μεταρρυθμίσεις της κυβέρνησης της Εθνικής Ενότητας και της κυβέρνησης που στη συνέχεια εκλέχθηκε, της Νέας Δημοκρατίας. Οι μεταρρυθμίσεις αφορούσαν τον πολιτικό, οικονομικό και στρατιωτικό τομέα. Επίσης, στο τέλος του τόμου γίνεται αναφορά στις θετικές προοπτικές της χώρας στον εξωτερικό και εσωτερικό τομέα.

Ο ένατος τόμος (4 Σεπτεμβρίου 1975 – 21 Οκτωβρίου 1977) αφορά μια περίοδο έντονων πολιτικών εξελίξεων. Μια περίοδο όπου η Ελλάδα βρισκόταν σε μια συνεχή προσπάθεια ισχυροποίησης, αντιμετώπισης της κρίσης στο Αιγαίο και έντονης εξωτερικής και εσωτερικής πολιτικής προσέγγισης της ΕΟΚ.

Άλλοι δυο τόμοι, που μοιράζονται τον ίδιο τίτλο είναι οι δυο επόμενοι, δέκατος και ενδέκατος με τίτλο «Η Ελλάδα στην Ευρώπη 1977-1980». Ο δέκατος τόμος (23 Οκτωβρίου 1977 – 31 Δεκεμβρίου 1978), πραγματεύεται τα γεγονότα της προενταξιακής περιόδου. Τις εσωτερικές και εξωτερικές προσπάθειες της κυβέρνησης και συγκεκριμένα τις επαφές του πρωθυπουργού και της κυβέρνησης με την ΕΟΚ. Η τελική ευθεία των διαπραγματεύσεων καθώς και η υπογραφή της ένταξης της χώρας στην ΕΟΚ (28 Μαΐου 1979) είναι το κύριο θέμα του ενδέκατου τόμου. Κλείνοντας ο τόμος αναφέρεται στο τέλος της μακράς πρωθυπουργικής θητείας του Κ. Καραμανλή και στην εκλογή του ως Προέδρου της Δημοκρατίας.

Φτάνοντας, στον τελευταίο τόμο, με τίτλο «Πρόεδρος της δημοκρατίας 1980-1995» κλείνει ο κύκλος της μακράς πορείας του Κ. Καραμανλή στην πολιτική ζωή της χώρας. Συγκεκριμένα, γίνεται αναφορά στην ελληνική πολιτική πραγματικότητα παράλληλα με την πορεία του Κ. Καραμανλή ως Προέδρου της Δημοκρατίας, και στις δυο θητείες του. Στο τέλος του δωδέκατου τόμου, περιέχει επιπλέον ένα «ευρετήριο ονομάτων 1946-1989» και ένα «γενικό θεματικό ευρετήριο 1946-1980».

Με μια γενική επισκόπηση των παραπάνω τόμων, που μόλις περιγράφηκαν, μας γίνεται εμφανές το νόημα της έκδοσης των αρχειακών πηγών, ως μέσο μελέτης της σύγχρονης ιστορίας. Μέσω αυτών γίνεται αντιληπτός στον αναγνώστη, ο ρόλος του πρωθυπουργού Κ. Καραμανλή και των κυβερνήσεών του στην εξέλιξη των γεγονότων και στην διαμόρφωση της ιστορικής πραγματικότητας έτσι όπως την γνωρίζουμε εμείς σήμερα. Όσον αφορά, την Σύνδεση / Ένταξη της Ελλάδας στον κορμό της ενωμένης Ευρώπης, οι κυβερνήσεις του Κ. Καραμανλή και ο ίδιος έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στις εξελίξεις, που οδήγησαν την χώρα ως το δέκατο μέλος της ΕΟΚ. Τέλος, οι δώδεκα αυτοί τόμοι έχουν δεχτεί την αποδοχή του κοινού αλλά και κριτική.

Παράρτημα

Διπλωματικό και Ιστορικό Αρχείο (Υ.Δ.Ι.Α.) <http://arxeio.mfa.gr>

Αρχική Κεντρική

 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ
Υπηρεσία Διπλωματικού & Ιστορικού Αρχείου

Κριτήρια Αναζήτησης

Προέλευση:

Έτος (Από - Έως): 1958 1962

Χρονικό διάστημα (Από - Έως):

Αριθμός Φακέλου (Από - Έως):

Αριθμός Υποφακέλου (Από - Έως):

Θέμα/Παλαιό Θέμα/Περιγραφή: Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα ΕΟΚ ☐ Και ☒ Η

Καθαρισμός Αναζήτηση

Αποτελέσματα Αναζήτησης

#	Προέλευση	Έτος ↑	Αρ. Φ...	Αρ. Υ...	Θέμα	Παλαιό Θέμα
	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ	1958	5	4	ΖΗΤΗΜΑΤΑ Β' ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΕΥΘΥ...	Β' ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥ...
	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ	1958	13	4	ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ. ΣΥΜΒ...	ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΕΥΡΩΠ...
	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ	1958	13	3	ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΙ ΘΕΣΜΟΙ	ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΕΥΡΩΠ...
	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ	1958	11	3	ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΟΙΝΟ...	ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΟΙΚΟΝΟ...
	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ	1958	9	1	ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ. ΣΥΝΟ...	ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΕΥΡΩΠ...
	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ	1958	8	2	ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΖΩΝΗ ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ Σ...	ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΟΙΚΟΝΟ...
	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ	1958	8	1	ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΖΩΝΗ ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ Σ...	ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΟΙΚΟΝΟ...
	ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΠΑΡΙΣΙΩΝ	1959	0	0	ΦΑΚΕΛΟΣ ΠΟΥ ΠΕΡΙΕΧΕΤΑΙ ΣΕ Μ...	ΣΤ/3
	ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΠΑΡΙΣΙΩΝ	1959	5	1	ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΟΙΝΟ...	1958 ΣΤ/3, Ε/18, ΚΟΙΝ...
	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ	1959	9	9	ΘΕΣΣ. ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΙΣΡΑΗΛ ΣΤΟΝ...	ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΟΙΚΟΝΟ...

Page 1 from 1

Προβάλλονται μόνο οι πρώτες 1500 εγγραφές

Displaying 1 - 87 from 87

Γενικά Αρχεία του Κράτους (Γ.Α.Κ.)

<http://www.gak.gr/index.php/el/menu-el/gak-sillogi/arxeia-kai-sylloges#kentriki-ypiresia-k-y-ton-g-a-k>

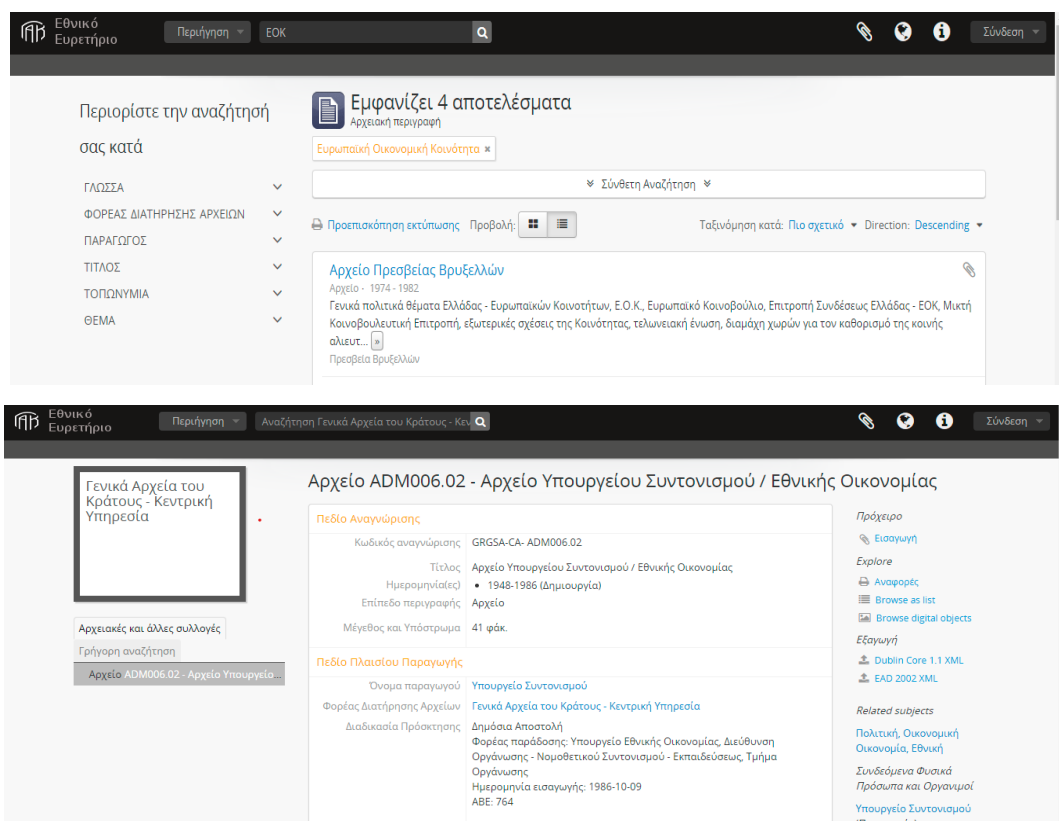
Αρχεία
Αρχεία περιόδου Αγώνος
Αρχεία περιόδου κυβερνήτη Ι. Καποδίστρια
Αρχεία περιόδου Όθωνος
Αρχεία περιόδου Γεωργίου Α'
Αρχεία Δημοσίου και Ευρύτερου Δημοσίου Τομέα
Αρχεία Δικαστικών Αρχών
Συμβολαιογραφικά Αρχεία
Αρχεία Δήμων και Κοινοτήτων
Αρχεία Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων
Εκκλησιαστικά Αρχεία
Αρχεία Επιχειρήσεων
Οπτικοακουστικά Αρχεία

Συλλογές
Γιάννη Βλαχογιάννη
Χειρογράφων ΓΑΚ
Χαρακτικών
Κ: Συλλογές
Κ: Ιδιωτικά
Κ: Από Δημόσιους Φορείς

<http://arxiomnimon.gak.gr/search/index.html?q=%CE%95%CE%9F%CE%9A>

<https://greekarchivesinventory.gak.gr/index.php/informationobject/browse?names=25416&view=table&topLod=0&sort=relevance&query=%CE%95%CE%9F%CE%9A&repos=&sq0=%CE%95%CE%9F%CE%9A&sortDir=desc>

Ιστορικό Αρχείο της Τράπεζας Ελλάδος (Ι.Α.Τ.Ε.)

[https://www.bankofgreece.gr/RelatedDocuments/%CE%95%CF%85%CF%81%CE%B5%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%BF_%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF%CF%85_%CE%99%CF%89%CE%AC%CE%BD%CE%BD%CE%B7_\(%CE%93%CE%B9%CE%AC%CE%B3%CE%B](https://www.bankofgreece.gr/RelatedDocuments/%CE%95%CF%85%CF%81%CE%B5%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%BF_%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF%CF%85_%CE%99%CF%89%CE%AC%CE%BD%CE%BD%CE%B7_(%CE%93%CE%B9%CE%AC%CE%B3%CE%B)

[A%CE%BF%CF%85\)_%CE%A0%CE%B5%CF%83%CE%BC%CE%B1%CE%B6%CF%8C%CE%B3%CE%BB%CE%BF%CF%85.pdf](#)

Ευρετήριο_Αρχείου_Ιωάννη_(Γιάγκου)_Παμαζόγλου.pdf

20 / 178

96%

2

Ενδιάμεσος (ή Προσωρινή) Επιτροπή (Comité Interimaire): γενική αλληλογραφία (1961-1962)

Ο φάκελος περιέχει αλληλογραφία και εκθέσεις σχετικά με τις προπαρασκευαστικές εργασίες στις Βρυξέλλες για την εφαρμογή της Συμφωνίας Συνδέσεως και πρακτικά συνεδριάσεων της Επιτροπής με θέματα συζήτησης την Κοινή Αγορά, την πορεία των διαπραγματεύσεων με τη Μεγάλη Βρετανία, τον εσωτερικό κανονισμό του Συμβουλίου Συνδέσεως, τελωνειακά ζητήματα και την ενταξιοποίηση της αγροτικής πολιτικής.

19611962

3

Ενδιάμεσος (ή Προσωρινή) Επιτροπή (Comité Interimaire): πρακτικά συνεδριάσεων (1962)

Ο φάκελος περιέχει πρακτικά συνεδριάσεων της Επιτροπής με θέματα συζήτησης τελωνειακά ζητήματα και την εφαρμογή του άρθρου 8 της Συμφωνίας Συνδέσεως.

19621962

Αρχείο:

6 - Αρχείο Ιωάννη (Γιάγκου) Παμαζόγλου

Σειρά:

3 - ΕΖΕΣ - ΕΟΚ Διαπραγματεύσεις - Συμφωνία Συνδέσεως

Υποσειρά:

7 - Συμβούλιο Συνδέσεως ΕΟΚ - Ελλάδα

Πλήθος φακέλων:

16

Α/α	Τίτλος	Περιγραφή	Αρχαίς Χρονολογίες
1	Συμβούλιο Συνδέσεως (Conseil d' Association): γενική αλληλογραφία (1961-1963)	Ο φάκελος περιέχει έκθεση με θέμα τις προπαρασκευαστικές εργασίες στις Βρυξέλλες για την εφαρμογή της Συμφωνίας Συνδέσεως, δήλωση του Υπουργού Συντονισμού για την έναρξη των εργασιών του Συμβουλίου, τον εσωτερικό κανονισμό του, αλληλογραφία και δελτία τύπου, καθώς και τα θέματα ημερήσιας διάταξης των συνεδριάσεων του Συμβουλίου.	19611963
2	Πρακτικά συνεδριάσεων Συμβουλίου Συνδέσεως [1] (1962-1963)	Ο φάκελος περιέχει πρακτικά συνεδριάσεων του Συμβουλίου με θέματα συζήτησης τον εσωτερικό κανονισμό του, την οργάνωση των εργασιών του, τελωνειακά ζητήματα και την εφαρμογή του άρθρου 64 της Συμφωνίας Συνδέσεως.	19621963
3	Πρακτικά συνεδριάσεων Συμβουλίου Συνδέσεως [2] (1963)	Ο φάκελος περιέχει πρακτικά συνεδριάσεων του Συμβουλίου με θέματα συζήτησης την εφαρμογή του άρθρου 64 της Συμφωνίας Συνδέσεως, τελωνειακά ζητήματα, τις διαπραγματεύσεις ανάμεσα στην Τουρκία και την ΕΟΚ και την ενταξιοποίηση της αγροτικής πολιτικής.	19631963
4	Πρακτικά συνεδριάσεων Συμβουλίου Συνδέσεως [3] (1964)	Ο φάκελος περιέχει πρακτικά συνεδριάσεων του Συμβουλίου με θέματα συζήτησης την ενταξιοποίηση της αγροτικής πολιτικής και τελωνειακά ζητήματα.	19641964

Ιστορικό Αρχείο EPT

<https://archive.ert.gr/page/4/?s=%CE%95%CE%9F%CE%9A&cat=526>

ΔΕΥΤΕΡΑ, 6 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2021

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΡΤ.GR ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΡΤFLIX WEBRADIO HYBRID ΔΕΛΤΙΑ ΤΥΠΟΥ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ

ΕΡΤ ΑΡΧΕΙΟ ΑΡΧΙΚΗ ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ ΔΡΑΣΕΙΣ ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΣΥΛΛΟΓΕΣ ΧΡΗΣΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

ΕΟΚ - ΕΠΙΚΑΙΡΑ-ΕΙΔΗΣΕΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ EPT
ΕΠΙΚΑΙΡΑ-ΕΙΔΗΣΕΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ 1970 0000037621 Ο Πρωθυπουργός ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ απευθύνει τηλεοπτικό διάγγελμα αναφερόμενος στη θετική κατάληξη των διαπραγματεύσεων στις ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ στις 20/12/1978 για την πλήρη ένταξη της...

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ EPT
ΕΠΙΚΑΙΡΑ-ΕΙΔΗΣΕΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ 1970 0000037682 Συνεδρίαση της Ολομέλειας της Βουλής για τη συζήτηση και την επικύρωση της Συνθήκης Προσχώρησης της ΕΛΛΑΔΟΣ στην ΕΟΚ. Ο Πρόεδρος της Βουλής...

Εισαγωγή κειμένου:

ΕΟΚ

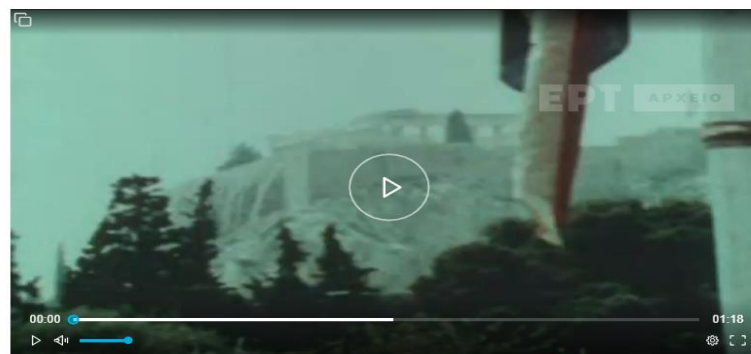
ΕΠΙΚΑΙΡΑ-ΕΙΔΗΣΕΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΤΗΛΕ

Αναζήτηση

Υπογραφή της Συνθήκης Ένταξης της Ελλάδος στην ΕΟΚ στο Ζάππειο Μέγαρο:

<https://archive.ert.gr/73115/>

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ 1970
0000073115

Στο Ζάππειο Μέγαρο υπογράφεται η Συνθήκη Ένταξης της ΕΛΛΑΔΟΣ στην ΕΟΚ. Εκ μέρους της ΕΛΛΑΔΟΣ υπογράφουν ο Πρωθυπουργός ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ, ο Υπουργός Εξωτερικών και ο Υπουργός άνευ Χαρτοφυλακίου επί των σχέσεων μετ' των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΗΣ. Παραβρίσκεται μεταξύ άλλων ο Πρόεδρος της ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΒΑΛΕΡΙ ΖΙΣΚΑΡ ΝΤ' ΕΣΤΕΝ (VALERY GISCARD D' ESTAIN). Πανοραμική όψη του Ζαππείου Μεγάρου, όπου κυματίζουν οι σημαίες των χωρών-μελών της ΕΟΚ.

Αρχείο Ιδρύματος Γ. Παπανδρέου:

<https://www.gpfoundation.gr/225632119867>

ΤΟ ΙΔΡΥΜΑ · Ο ΓΕΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ · ΑΡΧΕΙΟ · ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΚΑΘΟΛΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ COVID19
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Αρχεία Ιδρύματος

Το υλικό του αρχείου του Γεωργίου Α. Παπανδρέου που φυλάσσεται στο Πνευματικό Ίδρυμα Γεωργίου Α. Παπανδρέου είναι **ταξινομημένο και θεματικά οργανωμένο** στις παρακάτω σειρές:

1. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΜΙΝΕΪΚΟ (1876-1988)
2. ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ - ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΑ ΓΑΠ (1904-1969)
3. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ (1911-1968)
4. ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΓΑΠ ΜΕ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΕΣ (1926-1968)
5. ΚΙΝΗΜΑ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ (1915-1918)
6. ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΔΟΛΟΦΟΝΙΑΣ ΓΑΠ (6/7/1922)
7. ΑΙΤΗΜΑΤΑ (1932-1966)
8. ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ - ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ (1922-1967)
9. ΛΟΓΟΙ - ΟΜΙΛΙΕΣ - ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ - ΔΙΑΓΓΕΛΜΑΤΑ (1922-1968)
10. ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ (1924-1960)
11. ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ (Κ.Υ.Π.) (1953-1964)
12. ΕΚΛΟΓΕΣ - ΕΚΛΟΓΙΚΑ (1925-1977)
13. ΠΑΙΔΕΙΑ (1930-1965)
14. ΚΑΤΟΧΗ, ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ, ΔΕΚΕΜΒΡΙΑΝΑ (1940-1952)
15. ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΕΣ (1946-1968)
16. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ (1950-1967) - ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ (Ε.Ο.Κ.) (1959-1966)

Ίδρυμα Κωνσταντίνου Γ. Καραμανλή

<https://ikk.gr/>

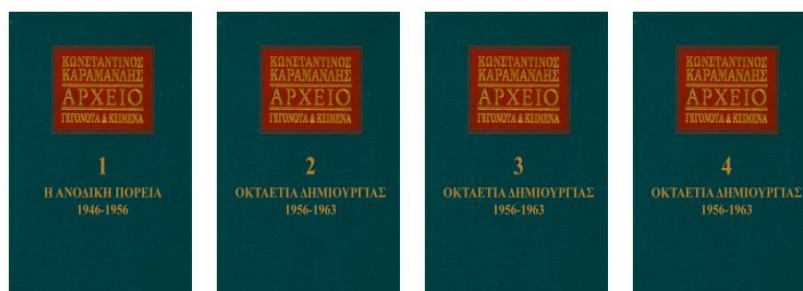

«Ανήκομεν εις την Δύσιν»

<https://ikk.gr/dodekatomo/>

Δωδεκάτομο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η ευρωπαϊκή ενοποίηση υπήρξε μια μακρά, χρονοβόρα διαδικασία, η οποία εξελίχθηκε σταδιακά στην Ευρωπαϊκή Ένωση του σήμερα. Ξεκινώντας με την μορφή ιδέας διαδόθηκε ανάμεσα στα κράτη της δυτικής Ευρώπης, τα οποία μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, προχώρησαν στην ουσιαστική δημιουργία οργανισμών συνεργασίας των κρατών. Αρχικά, η συνεργασία περιορίστηκε σε συγκεκριμένους τομείς, μέσω της ΕΚΑΧ και της ΕΚΑΕ, για να επεκταθεί το 1957, με την δημιουργία της ΕΟΚ.

Η χρονική περίοδος, που επιλέχθηκε να γίνει το βήμα της ευρωπαϊκής ενοποίησης δεν ήταν τυχαία. Αρχικά, η ιδέα της συνεργασίας των ευρωπαϊκών κρατών είχε ωριμάσει και ήταν έτοιμη να περάσει από τη σφαίρα των ιδεολογικών αναζητήσεων στην πρακτική εφαρμογή της. Έπειτα, τα κράτη της δυτικής Ευρώπης, έχοντας καταστραφεί από τους δυο παγκόσμιους πολέμους που είχαν προηγηθεί, είδαν ότι μέσα από τη μεταξύ τους συνεργασία (πρωταρχικά την οικονομική) θα ανασυγκροτούνταν και θα αναπτύσσονταν πολύ πιο γρήγορα. Η ισχυροποίηση της θέσης τους, ήταν ένας ακόμη λόγος. Η ΕΣΣΔ αποκτούσε όλο και μεγαλύτερη δύναμη, όπως και οι ΗΠΑ, με αποτέλεσμα ο φόβος του Ψυχρού Πολέμου, να ωθήσει τις δυτικοευρωπαϊκές χώρες να συνεργαστούν στενά, στην αρχή σε διακυβερνητικό επίπεδο και έπειτα προχωρώντας σε μορφές ενοποίησης με στοιχεία υπερεθνικού χαρακτήρα. Τέλος, ήταν ανάγκη να ξεπεραστούν τα μίσση των προηγούμενων ετών και τα κράτη να συνυπάρξουν ειρηνικά.

Έτσι, η συνεργασία των κρατών της δυτικής Ευρώπης, έγινε σταθμός στην σύγχρονη ιστορία και με αυτόν τον τρόπο, άνοιξε μια καινούρια σελίδα για τις ζωές των δυτικοευρωπαϊκών χωρών, αλλά επηρέασε συνολικά και τη διεθνή κοινότητα. Σκοπός έγινε να ξεπεραστούν αποτελεσματικά, τα δεινά του πολέμου, η οικονομική ύφεση, οι καταστροφές. Να γίνει και πάλι η Ευρώπη μια υπολογίσιμη οικονομική και στρατιωτική δύναμη. Όντως, μέσω της ΕΟΚ, και των οργανισμών που προηγήθηκαν της ίδρυσής της, το πρόβλημα της ανάπτυξης και της ισχυροποίησης των κρατών αντιμετωπίστηκαν άμεσα και σύντομα φάνηκαν τα αποτελέσματα. Οι χώρες της ΕΟΚ, πέρασαν γρήγορα το στάδιο της ανασυγκρότησης και μπήκαν σε τροχιά ανάπτυξης, πράγμα που θα τους επέτρεπε την περαιτέρω εξέλιξή τους.

Η πρώτη μεταπολεμική περίοδος ήταν για την Ελλάδα δύσκολη λόγω του εμφυλίου, γι' αυτό δεν μπήκε άμεσα στην διαδικασία ανασυγκρότησης όπως τα υπόλοιπα δυτικοευρωπαϊκά κράτη. Από το 1952, αρχίζει μια περίοδος πολιτικής, οικονομικής και νομισματικής σταθερότητας, η οποία αποτέλεσε το στέρεο υπόβαθρο για να οδηγηθεί η Ελλάδα στις διαπραγματεύσεις που ξεκίνησαν το 1959, μετά την υποβολή του αιτήματος στην νεοσυσταθείσα ΕΟΚ και τελικά στην υπογραφή της Συμφωνίας Σύνδεσης, το 1961. Με την εγκαθίδρυση της στρατιωτικής δικτατορίας και το πάγωμα την Συμφωνίας Σύνδεσης το 1967, η Ελλάδα περνά σε μια περίοδο αναταραχών από την οποία θα βγει το 1974. Το 1974, αποκαθίσταται η δημοκρατία και η χώρα αποκτά και πάλι τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό της. Ευθύς αμέσως, γίνονται προσπάθειες για την ένταξη της χώρας στην ΕΟΚ, που οδήγησε στην υπογραφή της πράξης προσχώρησης το 1979, με αποτέλεσμα το 1981 η Ελλάδα να γίνει το δέκατο μέλος της ΕΟΚ.

Από τα παραπάνω διαπιστώνεται ο στρατηγικός σχεδιασμός του Κωνσταντίνου Καραμανλή που ξεκίνησε την δεκαετία του 1950, με επιτυχή κατάληξη την υπογραφή της Συμφωνίας Σύνδεσης το 1961, συνεχίζοντας, την δεκαετία του 1970, με την υλοποίηση της

ισότιμης ένταξης της Ελλάδας στον κορμό της ενωμένης Ευρώπης. Ηγετική προσωπικότητα, αρχικά ως αρχηγός του κόμματος της ΕΡΕ και αργότερα του κόμματος της Νέας Δημοκρατίας, ήταν ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, ο οποίος ενίσχυσε τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό της χώρας και επιδίωξε την πιο στενή συνεργασία μεταξύ Ελλάδας και ΕΟΚ. Τον πρωθυπουργό πλαισίωναν και στις δύο φάσεις της Σύνδεσης/ Ένταξης, σημαντικά πολιτικά πρόσωπα τα οποία έπαιξαν με την σειρά τους ρόλο στην πορεία του εγχειρήματος αυτού.

Ιστορικές εξελίξεις που έλαβαν χώρα στη δυτική Ευρώπη καθώς και στην Ελλάδα αποτυπώνονται στο πλούσιο αρχειακό υλικό που σήμερα είναι διαθέσιμο στους ερευνητές αλλά και στον κάθε ενδιαφερόμενο. Μέσα από τα αρχεία που παράχθηκαν είτε από κρατικά όργανα που ήταν υπεύθυνα για τους χειρισμούς τους, είτε από πρόσωπα που διαχειρίστηκαν τις υποθέσεις, αντανακλώνται στο σήμερα οι ιστορικές συνθήκες που επικρατούσαν και διαμόρφωναν τα γεγονότα όπως εξελίχθηκαν. Η μελέτη των εγγράφων της εποχής εκείνης, που έγιναν τα βήματα προς την ευρωπαϊκή ενοποίηση, παρουσιάζουν την κατάσταση, οικονομική, πολιτική της χώρας αλλά και τις διπλωματικές της κινήσεις.

Σημαντικό μέρος των αρχείων απόκειται, σε Υπουργεία και σε Τράπεζες. Έπειτα, σε Ιστορικά Αρχεία, σε φορείς που διαθέτουν αρχειακό υλικό και σε Ιδρύματα πολιτικών προσωπικοτήτων της εποχής. Οι υπηρεσίες αυτές, έχουν δώσει ιδιαίτερη προσοχή στα ιστορικά αρχεία φυλάσσοντας, συντηρώντας, ταξινομώντας και αξιοποιώντας τα. Η αξιοποίηση τους, σε μεγάλο βαθμό σχετίζεται με την διάθεση του υλικού σε ερευνητές και στο κοινό.

Η περίπτωση του Ιδρύματος «Κωνσταντίνος Γ. Καραμανλής», ήταν το κέντρο της μελέτης του αρχειακού υλικού της εποχής, που αναφέρεται η παρούσα εργασία, για δυο κυρίως λόγους. Ο πρώτος έχει να κάνει με κομβικό ρόλο του Κ. Καραμανλή στην διαδικασία της Σύνδεσης και έπειτα Ένταξης της χώρας στην ΕΟΚ. Ο δεύτερος έχει σχέση με το ίδιο το Ίδρυμα. Το Ίδρυμα «Κωνσταντίνος Γ. Καραμανλής» είναι ένα πρότυπο Ίδρυμα για Ελλάδα. Η οργάνωση του Αρχείου του και η ευκολία πρόσβασης που προσφέρει στο κοινό είναι πολύ σημαντική για την προώθηση της έρευνας. Επίσης, το δημοσιευμένο αρχειακό υλικό των δώδεκα τόμων με τίτλο, «Κωνσταντίνος Καραμανλής: Αρχείο, γεγονότα και κείμενα», το οποίο διατίθεται και ηλεκτρονικά (ψηφιοποιημένο) μέσα από την ιστοσελίδα του Ιδρύματος.

Συνοψίζοντας, η πορεία της παρούσας πτυχιακής εργασίας, από τα ιστορικά γεγονότα έως και την συνοπτική περιήγηση στο αρχειακό υλικό που σχετίζεται με τα ιστορικά αυτά γεγονότα, παρουσιάζει μεγάλο ερευνητικό ενδιαφέρον. Μέσω του Ιδρύματος «Κωνσταντίνος Γ. Καραμανλής», και του αρχειακού υλικού που περιέχει ανοίγονται νέοι ορίζοντες στην μελέτη και έρευνα των ιστορικών γεγονότων, της περιόδου της ευρωπαϊκής ένωσης.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βόγλη, Ε. Κ., *Τι πρέπει να γνωρίζει ο ιστορικός για την επιστήμη του και το επάγγελμά του*, Εκδόσεις Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα, 2015
- Ιωακειμίδης, Π., *Η Ευρώπη σε μεταλλαγή. Η ευρωπαϊκή κοινότητα και η Ελλάδα στη νέα προοπτική*, Αθήνα, 1990
- Καλογερόπουλος Στρατής, Σ., *Ευρώπη, ΕΟΚ, Ελλάς*, Αθήνα, 1981
- Κολυβά, Μ., *Εγχειρίδιο αρχειονομίας. Θεωρητικές προσεγγίσεις. Οργάνωση και σκοποί. Σύγχρονες προκλήσεις*, Εκδόσεις Πατάκης, 2016
- Κοντογεώργης, Σ., *Η Ελλάδα στην Ευρώπη. Η πορεία προς την ένωση και η πολιτική του Καραμανλή*, Παγκόσμιος Εκδοτικός Οργανισμός Χρήστος Γιοβάνης, Αθήνα 1985
- Κοντογεώργης, Σ., «Ολοκλήρωση την κατάλληλη ώρα» στο: Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής και η Ευρωπαϊκή Πορεία της Ελλάδας, Ίδρυμα Κων Γ. Καραμανλή, Πατάκης, Αθήνα 2000
- Μαρκεζίνης, Σ., *Στρατηγικές οικονομικής ανάπτυξης και η υποτίμηση της δραχμής – 1953 (εισαγωγή – ιστορικός σχολιασμός: Πάνος Καζάκος)*, Τετράδια Κοινοβουλευτικού Λόγου ΙΙ, Ίδρυμα Βουλής των Ελλήνων, 2013
- Μινώτου, Μ., *Η Ελλάδα στο σταυροδρόμι των ευρωπαϊκών επιλογών 1957-1959. Η απόφαση της κυβέρνησης Κωνσταντίνου Καραμανλή για τη σύνδεση με την ΕΟΚ*, Αθήνα, 2019
- Μπότσιου, Κ., *Μεταξύ ΝΑΤΟ και ΕΟΚ, Η Ευρώπη σε αναζήτηση αμυντικής και πολιτικής Ένωσης 1947-1957*, Εκδόσεις Πατάκης, Αθήνα, 2002
- Μπότσιου, Κ., «Αναζητώντας το χαμένο χρόνο: Η Ευρωπαϊκή τροχιά της Μεταπολίτευσης» στο: *Τετράδιο Κοινοβουλευτικού Λόγου*, Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων για τον Κοινοβουλευτισμό και τη Δημοκρατία, Αθήνα, 2010
- Σβολόπουλος, *Η εξωτερική πολιτική της Ελλάδας 1974-1981*, Εστία, Αθήνα, 2008
- Στεφάνου, Κ.- Τσινισιζέλης, Μ.- Φατούρος Αρ. κ.ά., *Εισαγωγή στις ευρωπαϊκές σπουδές. Ενοποιητική δυναμική δικαιοταξία- διακυβέρνηση*, 2006
- Συριανός, Μ., *Οι πολιτικές δυνάμεις και η Συμφωνία Σύνδεσης του 1962, στο Η Ένταξή μας στην ΕΟΚ*, Θεμέλιο, Αθήνα, 2000
- Φακιολάς, Τ., *Η ευρωπαϊκή κοινότητα και η ένταξη της Ελλάδας*, Αθήνα, 1979
- Χαρίτος, Ι.Σ., *Ελλάδα- ΕΟΚ, 1959-1979 : από τη σύνδεση στην ένταξη*, μέρος Α', Αθήνα, 1981
- Χατζηβασιλείου, Ε., *Εισαγωγή στην ιστορία του μεταπολεμικού κόσμου*, Αθήνα, 2001
- Χριστοδουλίδης, Θ., *Από την Ευρωπαϊκή Ιδέα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Η ιστορική διάσταση του ευρωπαϊκού εγχειρήματος 1923-2004*, Βιβλιοθήκη Διεθνών και Ευρωπαϊκών Μελετών,

Σιδέρης, Μάιος, 2010

Botsiou, E. K., *Greece's Road to European Integration: from Cold War frontline state to EC/EU-membership*, Danish Institute for International Studies. Copenhagen, 2016

Zolotas, X., *Greece in the European Community*, Athens, 1976

Ιστοσελίδες Αρχείων:

Διπλωματικό και Ιστορικό Αρχείο (Υ.Δ.Ι.Α.): <http://arxeio.mfa.gr>.

Γενικά Αρχεία του Κράτους (Γ.Α.Κ.):

<http://www.gak.gr/index.php/el/menu-el/gak-sillogi/arxeia-kai-sylloges#kentriki-ypiresia-k-y-ton-g-a-k>

Ιστορικό Αρχείο της Τράπεζας Ελλάδος (Ι.Α.Τ.Ε.):

[https://www.bankofgreece.gr/RelatedDocuments/%CE%95%CF%85%CF%81%CE%B5%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%BF_%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF%CF%85_%CE%99%CF%89%CE%AC%CE%BD%CE%BD%CE%B7_\(%CE%93%CE%B9%CE%AC%CE%B3%CE%BA%CE%BF%CF%85\)_%CE%A0%CE%B5%CF%83%CE%BC%CE%B1%CE%B6%CF%8C%CE%B3%CE%BB%CE%BF%CF%85.pdf](https://www.bankofgreece.gr/RelatedDocuments/%CE%95%CF%85%CF%81%CE%B5%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%BF_%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF%CF%85_%CE%99%CF%89%CE%AC%CE%BD%CE%BD%CE%B7_(%CE%93%CE%B9%CE%AC%CE%B3%CE%BA%CE%BF%CF%85)_%CE%A0%CE%B5%CF%83%CE%BC%CE%B1%CE%B6%CF%8C%CE%B3%CE%BB%CE%BF%CF%85.pdf)

Ιστορικό Αρχείο ΕΡΤ:

<https://archive.ert.gr/page/4/?s=%CE%95%CE%9F%CE%9A&cat=526>

Αρχείο Ιδρύματος Γ. Παπανδρέου:

<https://www.gpfoundation.gr/225632119867>

Τδρυμα Κωνσταντίνου Γ. Καραμανλή: <https://ikk.gr/>